

BACHELOROPPGAVE

Emnekode: SOS375

Navn: Camilla Knudsen Bjørhusdal

Inger Camilla Storøy

Når kjønn blir en utfordring:

Transepersoner og deres erfaringer

Dato: 18.05.16

Totalt antall sider: 48

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	i
SAMTYKKE TIL BRUK AV PROSJEKT, KANDIDAT-, BACHELOR- OG MASTEROPPGAVER.....	1
Sammendrag	2
Abstract	3
Forord	4
Innledning.....	5
Teori	8
Tidligere forskning og litteratur	8
Georg Herbert Mead: Identitetskonstruksjon/symbolsk interaksjonisme	11
Judith Butler: Gender trouble	14
Metode.....	17
Institusjonell etnografi som metode	17
Kvalitativ metode	18
Utvalg og utvalgskriterier.....	18
Datainnsamling.....	19
Etikk og personvern	20
Presentasjon av utvalg	21
Oppbygging av analyse	21
Analyse.....	23
Barndom: Annerledes.....	23
Forskjeller og likheter	25
Puberteten: Valgets kval.....	27
Forskjeller og likheter	30
Å være voksen: Identitetsbygging.....	31
Forskjeller og likheter	35
Diskusjon.....	36
Diskusjon av funn sett i lys av teori	36
Barndom: Annerledes.....	36
Puberteten: Valgets kval.....	37
Å være voksen: Identitetsbygging.....	38
Diskusjon av funn sett i lys av tidligere forskning	41
Kritikk av metoden institusjonell etnografi.....	42
Validitet og relabilitet.....	43
Gyldighet	43
Konklusjon	44
Litteraturliste	45
Vedlegg: Intervjuguide.....	46

**SAMTYKKE TIL BRUK AV PROSJEKT, KANDIDAT-, BACHELOR- OG
MASTEROPPGAVER**

Forfatter(e): Camilla Knudsen Bjørhusdal og Inger Camilla Storøy

Norsk tittel: Når kjønn blir en utfordring: Transepersoner og deres erfaringer

Engelsk tittel: When sex becomes a challenge: Transgender and their experiences

Studieprogram: Sosiologi fordypning

Emnekode og navn: SOS375 Bacheloroppgave i Sosiologi

Vi/jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage, Nords' åpne arkiv

Vår/min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra: _____

Dato: 18.mai 2016

Camilla Knudsen Bjørhusdal

Inger Camilla Storøy

underskrift

underskrift

Sammendrag

Denne undersøkelsen har som formål å utforske hvordan transepersoner opplever sin prosess, fra et kjønn til et annet, derav den eksplorative problemstillingen; Hvordan oppleves det å være transeperson?

Metoden vi bruker for å finne svar på dette er kvalitativ metode, vi går i dybden og undersøkelsesopplegget har dermed et intensivt design.

Datainnsamlingen foregår over fem måneder, og består av tre dybdeintervjuer av transepersoner med ulike bakgrunn.

Analysen søker å finne likheter og forskjeller i utvalget, og resultater gjengis gjennom en narrativ analyse, fra barndom til puberteten og videre til voksenlivet. I det siste kapittelet konkluderer vi med å sette funn i forhold til tidligere teori.

Abstract

This study aims to explore how transgender people experience their process, from one gender to another, hence the exploratory research question; How does it feel to be a transgender?

The method we use to find answers to this, is qualitative method, we go in the depth and the study has therefore an intensive design.

The data collection takes place over five months, and consists of three depth-interviews of transgender people with different backgrounds.

The analysis seeks to find similarities and differences in the sample, and results are rendered through a narrative analysis, from childhood to adolescence and, further to adulthood. In the final chapter we conclude, by comparing results to previous theory.

Forord

Prosessen fra en ide til et forskningsprosjekt, er lang og krevende. Vi har vært i villrede veldig mange ganger, før vi tilslutt fant ut hva er det vi ønsker med dette prosjektet. Med dette i tankene sitter vi i dag med en ferdig oppgave, som vi håper er av interesse for leseren.

Forskningsprosessen har vært veldig lærerik, og vi har prøvd og feilet. Vi begge er veldig interesserte i dette som handler om kjønn og identitet, og dette vårt første prosjekt innen feltet, men definitivt ikke det siste. Prosessen har gjort oss enda mere nysgjerrige, og lysten til å forske mer på dette feltet er tilstede i høy grad.

Denne undersøkelsen, kunne ikke vært mulig uten våre modige informanter, som velvillig har sagt ja til å dele sin livshistorie med oss, tusen takk for tilliten. Vi setter stor pris på deres generøsitet og imøtekommenhet, uten dere hadde ikke denne oppgaven kunne vært gjennomført. Dere er de mest modigste menneskene vi kjenner, og vi er veldig glade for at vi traff dere, og får fortelle deres historie.

En stor takk rettes også til Esben Esther Pirelli Benestad, som tok seg tid til å snakke med oss. Her fikk vi mye gode tips til litteratur, og hin hjalp oss på veien med å forme vårt prosjekt. Vi setter stor pris på dine innspill.

Takk til organisasjoner og privatpersoner som har hjulpet til med å finne informanter til undersøkelsen.

Takk til tålmodige familier som har gitt oss tid og rom for å engasjere oss i denne oppgaven.

Takk til Berit og Robert, faglærere vi har diskutert med og fått tilbakemelding fra. Takk for støtten.

Takk til medstudenter som har hjulpet oss i tankeprosesser, dere har vært svært nyttige for oss, og en god støtte.

Tilslutt, en stor takk til vår veileder Hege Eggen Børve, som har loset oss gjennom oppgaven på en engasjert og helt unik måte, du har vært fantastisk motiverende og en veldig god veileder for oss med dette temaet, som du har så mye kunnskap om.

Innledning

Og Gud skapte mennesket i sitt billede,

I Guds billede skapte ham det:

til mann og kvinne skapte han dem.

Første Mosebok, første kapittel, 27.vers.

Denne oppgaven omhandler transepersoners erfaringer og opplevelser med sin kjønnsidentitet. Formålet for oss som forskere, er å få en dypere innsikt i deres subjektive erfaringer. Vi er nysgjerrige på hvordan prosessen oppleves for dem som står i det, og ønsker å finne ut mere om dette, enn vi kan finne i bøker og tidsskrifter. Vi er nysgjerrige på hva som ligger bak fasadene, og håper å få frem et godt bilde på dette etter endt undersøkelse. Temaet er interessant på grunn av denne gruppens plass i samfunnet. Disse er til tider en marginalisert og stigmatisert gruppe mennesker, som forsøker å passe inn i et svært kjønnssegregert samfunn. Juridisk har vi kun to kategorier for kjønn; mann eller kvinne. Som sitatet over fra første mosebok også befester i en religiøs sammenheng. Interessen for dette temaet vekket oss etter å ha sett serien «Født i feil kropp» på NRK, samtidig med at temaet ble svært aktuelt i media; et forslag om en tredje kjønnskategori var opp på Stortinget i april i år. Kun SV og MDG stemte ja til forslaget, forslaget ble derfor nedstemt. Utdrag fra artikkel i Nettavisen, April 2016:

Forslaget om en tredje kjønnskategori i tillegg til menn og kvinner vekker oppsikt og debatt i sosiale medier og i avisenes kommentarspalter. I Sverige er det kjønnsnøytrale «hen» blitt temmelig utbredt, og en tredje kjønnskategori er også innført i Danmark.

– Det betyr ikke så mye for resten av oss, men er til stor nytte for dem som ikke finner sitt kjønnsuttrykk innenfor kategoriene mann og kvinne. Dette gjelder ikke bare transer, men også en god del heteroseksuelle som veksler kjønnsuttrykk, sier Kjenseth.

Kjetil Kjenseth, Venstre. 14.04.16

Kjenseth uttrykker her viktigheten av å kunne vedkjenne seg en kjønnskategori, det er svært viktig for dem som ikke passer inn i kvinne, eller mann-kategorien – å få en egen kategori.

Fra fødselen blir vi mennesker sosialisert inn i samfunnet, med bakgrunn i vårt biologiske kjønn, blir vi sosialisert inn i den «rollen» vi er ment å ha. Gutt, eller jente. Er du gutt har man en forventning om en bestemt oppførsel, samme motsatt. Samfunnet skiller mellom kjønn, og man forventes å leve innenfor disse rammene. Allerede i ung alder er fargene vi forventer de ulike kjønn skal like, plassert adskilt, for eksempel i lekebutikker. Gutter forventes å like blått, og jenter forventes å like rosa. På sykehus er helsetepper til nyfødte, ofte i rosa og blå. Hva skjer hvis mor ikke forteller slekt og venner hvilket kjønn hennes nyfødte er? Jo, det blir vanskelig å handle gave til den nyfødte, for man vet ikke hvilken farge man skal handle. Det blir også vanskelig å forholde seg til barnet, når man ikke vet kjønn. Nettopp fordi vi forholder oss forskjellig til de to kjønnskategoriene, hvordan vi snakker forskjellig til en jente-baby, enn til gutte-baby. Vi mennesker er sosialisert inn i samfunnet med et utgangspunkt i et tokjønnsystem, dermed er vi også opplært til å betrakte verden gjennom noe vi kaller *kjønnslinse*. (Butler, 1990)

Samfunnet og media er med å forsterker denne kjønnslinsen, blant annet ved at butikker nettopp skiller kjønn i farger, og vi forbrukere oppfatter dette som naturlig. Man forventer at jentungen løper til de rosa hyllene, og gutten til de blå. Nær familie er med å forsterke disse holdningene også, man har forventninger til at gutten skal bli tøff og barsk, og jenta skal bli søt og snill. De ulike kjønn har bestemte forventninger til seg, og vi legger grunnlag for dette fra fødselen. Disse rollene, mann og kvinne, skaper forventninger i samfunnet, i form av holdninger, føringer, oppførsel, valg av utdanning, klesstil og valg av partner. Dette er det Judith Butler kaller en *kjønnslinse*, vi mennesker har en forventning til hvordan de to ulike kjønn skal opptre, handle og te oss. *Er du mann, eller er du kvinne? Jeg må vite dette for å forholde meg til deg på riktig måte.*

Det er nettopp der transepersoner faller litt utenfor. De passer ikke inn i den trange kjønnslinsa, en del er i en prosess, og har kanskje ikke sine ytre kjennetegn på plass, og det kan bli vanskelig for samfunnet å «plassere» disse. De blir ofte satt i en «annerledes-boks», udefinerte, og må leve litt på siden av samfunnet.

Det er det vi skal se på i denne oppgaven, hvordan erfares det å leve i samfunnet som består av det tradisjonelle, normative kjønnsrollemønsteret, når man ikke passer inn i det? Og på hvilken måte forholder de seg til sin prosess i dette? Og til sist; hvordan bygger de sin identitet, i samspill med andre?

Problemstillingen vår er derfor; *Hvordan oppleves det å være transeperson?*

Oppgaven vil utgjøre ulike subjektive virkelighetsforståelser, gjennom barndom, puberteten og voksenlivet, og vil være av interesse for å avdekke de ulike opplevelser og erfaringer transepersoner har.

Teori

Tidligere forskning og litteratur

Tidligere forskning som vi har kunnet bruke sett opp mot vår oppgave der vi ser på transepersoner og deres prosess, dette har vært et spennende materiale å sette seg inn i. Vi har i utgangspunktet tatt sikte på å bruke norsk forskning, selv om vi også har funnet en del forskning fra andre vestlige land, og nærmest oss Skandinavia. Transepersoner kan sies å være en marginalisert gruppe på lik linje med de homofile i sin tid, og det er først nå de siste årene at det har blitt fokus på transepersoners liv og rettigheter her i Norge. Ellers i skandinaviske land som Sverige og Danmark, har dette blitt forsket på langt tidligere, og de har kommet lengre i utviklingen av forståelse og tilrettelegging i forhold til rettigheter og tilbud. Danmark vil nå fjerne sykdomsdiagnosen i forkant av WHO's arbeid med å fjerne «transgenderism» fra listen over mentale sykdommer. Helseminister Sophie Løhde bekrefter at dette skjer fra 01.01.2017.

Av norsk forskning er det et pågående forskningsprosjekt som går på transepersoners juridiske rettigheter ved UiO, under tittelen «kjønnsidentitet og seksuell orientering i internasjonal og nasjonal rett». Denne avdekker hvordan brudd på grunnleggende rettsprinsipper i forhold til behandlingen av transepersoner foregår. Hvilke konsekvenser det har for disse menneskenes liv. Hvordan gammel praksis med å behandle dette som et spørsmål av medisinsk art, har vært med på å hindre en juridisk gjennomgang for å styrke transepersoners rettigheter i forhold til identitet og likebehandling. Dette forskningsprosjektet startet i 2012, og er den første norske juridiske forskning på feltet.

Forskningsrapporten *Alskens folk 2013*, skrevet av Likestillingssentret som er den første norske levekårsundersøkelsen som omhandler transepersoner, på oppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Rapportens formål er å avdekke levekår, livssituasjon og livskvaliteten til transepersoner i Norge. Hovedfunnene i den første delen er mest relevant for oss. Den viser hvordan mangelen på kunnskap om, og liten forståelse for temaet har store konsekvenser for de det gjelder i form av blant annet utestengning og stigmatisering. Men at på tross av alvorlige konsekvenser, økes livskvaliteten vesentlig når de får leve i samsvar med eget kjønnsuttrykk. Altså det å skjule, eller å ikke leve i samsvar med eget kjønnsuttrykk, er en større belastning. Den andre delen viser hvordan helsevesenets kompetanse og tilbud, har

mangler, og i mange henseender virker ekskluderende. I det henseende at behandlingstilbudet kun er rettet mot de som passer inn i diagnosekriteriene satt av helsemyndighetene. Rapporten viser også at det er betydelige generasjonsforskjeller i hvordan man opplever tilgangen til både informasjon og muligheter for å leve i samsvar med egen kjønnsuttrykk. (van der Ros 2013)

Ellers har vi valgt to bøker for å sette oss inn i tematikken som omhandler kjønn. Den første er «Kjønn i bevegelse», av Elsa Almås og Esben Esther Pirelli Benestad. Begge forfattere er sexologer, og Esben Esther har som kjent to identiteter, en kvinnelig og en maskulin, derav Esben og Esther. Almås og Benestad er også samboere. Det vil si at disse to tilsammen, har en meget god innsikt i hvordan det er å *være* transeperson, og det å *leve* med en transeperson. Denne boken har vi valgt å inkludere på grunn av dens forklaringer på kjønns mangfold. Boken gjennomgår det levende mangfoldet, sett i forskjellige perspektiver. Den har hjulpet oss til å få en bedre forståelse av kjønn, og presentert et mangfold vi ikke har mye kunnskap om fra før. Den starter med en påstand i forordet som vi ønsker å gjengi;

Kjønn er noe abstrakt, som vi konkretiserer på mange forskjellige måter.

Esben Esther Pirelli Benestad

Her presenterer de på en måte formålet med hele boken, å åpne for at kjønn er noe abstrakt, sosialt befestet, som vi kan definere på utallige måter. Det er individet selv som hersker over sitt kjønn, og hvordan de vil *gjøre* kjønn.

Almås og Benestad har en egen teori og modell for forståelse av kjønn. Denne er et forsøk på å «bygge en felles forståelse av kjønn og kjønnsuttrykk.» (Almås og Benestad 2001, s.15) Vi vil nå redegjøre for deres teori angående kjønnstilhørighet og kjønnsbekreftelse.

De skriver at den danske psykologen Hans Hessellund definerer kjønnsidentitet som «den private opplevelsen av seg selv som gutt eller pike, mann eller kvinne, et opplevd tilhørighetsforhold til en bestemt kategori mennesker som man føler en viss samhörighet med». (sitat Hessellund, Almås og Benestad 2001, s.219) Benestad og Almås mener at transepersoner utfordrer oppfatningen av identitet, og man kan stille seg spørsmål som; hva er det som har gitt dem så «utilgjengelige» rollefigurer? Esben Esther forteller at dette er noe som har vært der hele tiden, og at man har ingen bevissthet om at kjønnsidentitet er et valg,

driften mot kjønnsstilhørighet er en kraft i seg selv, og det er denne som styrer valget av rollefigurer. (Almás og Benestad 2001)

Almás og Benestad mener at selve kjønnsopplevelsen må underordnes begrepet tilhørighet. Først når du får bekreftelse utenfra på ditt kjønn, kan du få følelsen av kjønnsstilhørighet. Individet utvikler en forståelse av seg selv, gjennom det vi kaller speiling. Omgivelsene må altså bekrefte transepersonen for det hin opplever seg selv som, for at hin skal føle kjønnsstilhørighet. Veien til tilhørighet går gjennom gjenkjennelse og bekreftelse fra omgivelsene. Når omgivelser speiler, må det som speiles gjenkjennes av den som blir speilet. For å forklare dette: En kvinne tar seg på en måte som oppfattes feminint, omgivelser bekrefter dette ved å behandle henne som en kvinne, kvinnen gjenkjenner dette og kan bekrefte seg selv som kvinne. Dersom omgivelser ikke gjenkjenner deg som kvinne, uteblir bekräftelsen. God tilhørighet til en kjønnskategori oppstår når andres oppfatninger, er i overensstemmelse med selvoppfatningen. (Almás og Benestad 2001, s.220)

Den andre boken vi velger å inkludere er «Kjønnsforskning», av Lorentzen og Mühleisen fra 2006. I lys av å bruke norsk forskning og materiale ble denne ble valgt for å sette oss inn i tematikken og få en dypere forståelse av kjønnsforskningsfeltet i seg selv. Kjønnsforskning har tradisjonelt har vært delt opp i forskjellige fagområder som har sine egne utgangspunkt og tilnæringsmåter i sin diskurs. Denne boken kan betegnes som en innføring i kritisk kjønnsforskning, der man samler de forskjellige retningene for å vise hvordan man kan analytisk forstå og forklare hvordan kjønn er forankret både kulturelt og sosialt. En slik kjønnsforskning gir oss mulighet for å se på kjønnsforskjeller med et kritisk perspektiv, og gir oss mulighet for å skape ny kunnskap som kan bidra til endring. Særlig viktig er dette for oss som forsker innenfor fagfeltet det fortsatt er mye ukjent og upløyd mark. Kjønnsforskningens bidrag til kunnskap vil være å se på skjæringspunktet mellom biologi og den samfunns- og kulturelle forståelsen av kjønn. Det å se på konstruksjoner av kjønn og hva de betyr sosiokulturelt i så mange sammenhenger i ett menneskes liv, er vesentlig når vi skal bruke Meads identitetsteori for å forklare hvordan det oppleves når et menneske skal overskride etablerte kjønnsrollemønstre og endre kjønnsuttrykk så det blir i samsvar med hva man selv opplever er riktig.

Georg Herbert Mead: Identitetskonstruksjon/symbolsk interaksjonisme

Som et teoretisk utgangspunkt vil vi i denne undersøkelsen bruke Georg Herbert Mead, og begrepet «symbolsk interaksjonisme» som et referansepunkt i hvordan vi mennesker samhandler. Denne teorien vil hjelpe oss å bedre forstå vår empiri. Ved å ha fokus på interaksjon mellom mennesker, kan vi si at mennesker gir mening til, og bekrefter hverandres virkelighetsforståelse gjennom nettopp dette. Vi gjør valg, vi tilpasser oss den vi samhandler med, vi sender ut stimuli som igjen gir en respons. Det vil si at vi inntar en bestemt holdning når vi møter noen, den andre responderer på denne holdningen – stimulus og respons. Respons og stimulus mellom mennesker i samhandling krever stadig justering, for å tilpasse seg den andre. Vi mennesker handler etter hva som gir mening i en viss situasjon, vi er derfor med denne oppgaven ute etter å avdekke de ulike handlingsmønstre hos transepersoner, og konsekvenser av dette fra de andre.

Georg Herbert Mead, 1863-1931, var en amerikansk akademiker som har bidratt innen samfunnsvitenskapen med sin teori om sosialisering. Hans forfatterskap er basert på en rekke artikler og skrifter. Selv om Mead fremstår som far til begrepet symbolsk interaksjonisme, er det en av hans elever, Herbert Blumer, som i 1969 med boken «Symbolic Interactionism» som er rettmessig opphavsmann til selve begrepet. Mead har blitt tolket og videreutviklet særlig innenfor Chicago-skolen hvor den fortolkende tilnæringsmåten har spilt en stor rolle. Av nyere resepsjonsretninger av Mead er den handlingsteoretiske, der Jürgen Habermas kommunikasjonsteori hvor symbolformidlet interaksjon, inngår som et viktig fundament, verd å nevne.

For å forklare teorien symbolsk interaksjonisme, har vi brukt boken «Å ta andres perspektiv, grunnlag for sosialisering og identitet», George Herbert Mead i utvalg (Vaage 1998), for å forklare de tre sentrale bidragene i hans forskning som utgjør teorien om symbolsk interaksjonisme.

Den første bidraget er «Det sosiale selvet» (Vaage 1998, s.203) skrevet i 1913 der han går inn i hvordan selvet, personligheten, er både subjekt og objekt samtidig. Hvor det ene, altså Meg, ikke kan være uten Jeg. Mead deler selvet inn i Jeg og Meg. Selvet er således summen av selvoppfattelsen, men meg er ikke uten jeg, for jeg`et er en forutsetning, men ikke fremstilling av bevisst erfaring. Det må sosial samhandling til for jeg til å bli Meg. Altså; det å være både et subjekt jeg og et objekt meg, ikke kan oppstå uten interaksjon med andre. I den prosessen er sosialiteten viktig, for hvor mye og god interaksjon man har med andre vil påvirke hvor

mye utvikling og læring det vil ligge i det. Sosialitet beskrives som kvaliteten av å være sosial. Det forklares nærmere i det andre bidraget «En behavioristisk redegjørelse for det signifikante symbol» (Vaage 1998, s.211) skrevet i 1922. Her beskriver han hvordan forestillingen om hva andre ville ha gjort i samme situasjon, og hva som gjør det mulig å oppnå at andre handler i samsvar. Det tredje og siste bidraget kom i «Selvet og den sosiale kontrollens genese» (Vaage 1998, s.219) i 1925, hvor han ser på hva som ligger i den sosiale kontrollen av selvet. Ikke som samfunnets kontroll over individene, men den kollektive selvkontroll av sosialiserte individer i samfunnet. Dette bidraget gir en oversikt og sammenstilling av teorien om selvet og sosialiseringsprosessen. Mead raffinerer her begrepet perspektivtaking. Fra først å romme «taking the role of others», ble det nå utviklet til en presisering: «Å ta andres perspektiv», i 1925.

Teorien om symbolsk interaksjonisme er en beskrivelse av hvordan man trenger andre for å forstå seg selv. Både Charles Cooley og Georg Herbert Mead var to sosiologiske teoretikere som var opptatt av at andre har en stor rolle og påvirkning, for hvordan vi ser på oss selv. Coolys teori om «the looking-glass self», skiller seg fra Meads teori i den forstand at Cooley mente at man blir påvirket av alle rundt seg i en eller annen form i løpet av livet, mens Mead mente det var en begrensing i hvordan, og hvem man blir påvirket av. Det vil si, kun av enkelte- og at påvirkningen endrer seg i forskjellige stadier av livsløpet. Når man da starter med livets begynnelse, spedbarnstiden, hevder Mead at barnet i seg selv er selvcentrert i den forstand at det ikke bryr seg om hva andre mener. Men at det også mangler evner til å ta andres perspektiv. Som spedbarn ser det seg selv som senter i sin egen verden, og først når det blir større vil det skjønne, og bryr seg om hvordan andre oppfatter det. Mead har delt denne utviklingen inn i tre stadier; forberedelsesstadiet, lekestadiet og spill-stadiet. Disse tre stadier tar oss frem til evnen er utviklet.

Forberedelsesstadiet. Dette kan også kalles imitasjonsstadiet. Da imiteres og mekaniseres handlingsmønstre, som i seg selv setter barnet i stand til å oppføre seg i samsvar med omgivelsene. Så når de voksne, eller større barn utfører handlinger som å vaske hus, å lage og spise mat, så vil barnet imitere dette med å etterape bevegelser og lyder som skal symbolisere handlingen. Setter i gang en selvbevissthet som i neste stadium gjør det i stand til å bedømme hvordan det selv blir oppfattet av andre i samhandlingsprosess.

Lekestadiet: I dette stadiet tar man igjennom rollespill tar andres rolle, «taking the role of others», uten at rollene er forbundet. I dette stadiet er utviklingen av språk og gester viktig for

å nettopp for å utvikle en mening med handlingen, og sette følelser i sammenheng med forskjellige roller. Ikke bare imitere roller som i forberedelsesstadiet, men også skape roller. I dette stadiet forholder de seg primært til nære individer. Her blir da adferd og gester med på å gi mening og utvikling, i samspillet for å utvikle egen identitet. Forklart nærmere kan det sies slik at selvet oppstår gjennom adferd, lært både ubevisst og bevisst. Først som spedbarn, deretter påvirket av sosiale objekter i sine omgivelser. Barnet lærer at pre-terminerte, innøvede gester vil utløse bestemte reaksjoner. Gester er symbolhandlinger som språk, både tale og kroppsspråk, og andre symboler for kommunikasjon. Ofte kan det være ubevisst for de som utfører de, men for den som ser utenfra, blir de signifikante symboler. Et eksempel på dette kan være når et lite barn strekker armene mot mor, mor gjenkjenner symbolet i denne handlingen, og løfter barnet opp i armene sine. Symbolet er armene som strekker seg, en handling som utløser en reaksjon. Barnet har lært seg at mor gjenkjenner denne handlingen. Meningen blir da; med evnen til å være både seg selv, og andre samtidig, gis symbolene kraft til å bli signifikant. Vi gjenkjenner de samme tingene, vi er enige om at dette betyr det samme for oss. Når vi samhandler med andre har vi en forstilling om hva resultatet skal bli. Vi viser ved gester hva vi har i sinne til den andre, samtidig som vi viser oss selv det. Vi forutsetter at den andre gjør det vi selv hadde ville gjort, for vår anvisning har samme betydning for den andre.

Spillstadiet: Her begynner bitene å komme sammen, nå læres forholdet mellom rollene. Gjennom forståelsen av hvordan andre ser og tolker handlingen en foretar, utvikler dette evnen til å behandle seg selv som objekt for egen handling. Nå er evnen så godt utviklet, at de kan forholde seg til «the generalized other» Som i bunn og grunn betyr at de er i stand til å forholde seg til samfunnet, og forstå at man har flere roller. Å regulere forholdet mellom hva man ønsker og begjærer, kontra det man skjønner er forventet av en. I dette stadiet læres også hvem sine forventninger man velger å forholde seg til. Slik at man utvikler forståelsen av at et forhold til sine nærmeste, «the significant other», er det viktigste.

Det er i dette stadiet at realisasjonen av Jeg og Meg kommer som en del av utviklingen av selvet. Hvor Meg er det sosiale selv, og Jeg er responsen til Meg. Så kort og enkelt oppsummert kan vi si at: meg'et består av hvordan en tror at samfunnet ser en, og jeg`et er opptatt av hva det betyr for en. Mead mener at selvet består av begge deler. (Miller, B. 2014)

Et kort dikt som vi falt for kreert av stuntpoet Einar Mortensen, oppsummerer Mead på en glimrende måte:

Mead han var en grepa kar. Med "jeg" og "meg" der var han snar

du må ha andre for å forstå deg selv, ellers dras du inn i mørke hvelv...

for selvet det er i mellom oss, interaksjonisme er selvets foss

Einar Mortensen 2016

Judith Butler: Gender trouble

På bakgrunn av at vår undersøkelse er tett knyttet mot kjønnskonstruksjon, knytter vi inn Judith Butlers og hennes teorier vedrørende hvordan vi mennesker *gjør* kjønn, og hvilke reaksjoner vi møter med dette. Mennesker som er fortrolig med sitt biologiske kjønn, *gjør* kjønn på den måten som er forventet utfra samfunnets krav. Transepersoner føler ikke samsvar mellom biologisk kjønn og kjønnsidentitet, og bryter dermed samfunnets forventninger og krav. Samfunnet forteller oss at det du er født som, er det du er. Utfra våre reproduktive organer vi er født med, blir vi forventet enn viss type atferd, holdning, handlingsrom og oppførsel.

Judith Butler er en amerikansk filosof, feminist og kjønnsteoretiker, som har skrevet den mye omtalte, og kontroversielle boken *Gender Trouble: feminism and the subversion of identity* (1990). Hennes teori er at biologisk kjønn (sex), og opplevd kjønnsidentitet (gender), er nødvendigvis ikke noe som henger sammen. Hun spør seg selv:

«What is sex anyway?» (Butler, s.6).

For Butler handler kjønn om en rekke repeterte iscenesettelser av normer og handlinger, som igjen former oss til kjønnede individer. Gjennom kulturelle normer og diskurser, blir kjønnsidentiteter til gjennom den hun kaller *performativitet*. Med dette begrepet mener hun at kjønn er en opptreden, og ikke en naturlig del av oss. Det å repetere er en form for sitering, som hun sier. Gjennom det hun befester som feilsitering, kan et system undergraves innenfra. Dette henviser til tittelens bok: «Feminism and the subversion of identity». Feilsiteringer kan undergrave identiteter, og er en subversiv strategi. Feilsitering utfordrer utgangspunktet i at alt

annet enn det heteroseksuelle, er en kopi, og ikke riktig. Det utfordrer heteronormalitet som det normative. På den andre siden er heteroseksualiteten avhengig av disse andre seksualitetene for å inneha sin plass som den riktige måten å gjøre kjønn på.

Sentralt i hennes teorier er ideen om at forståelsen av disse biologiske forskjeller (sex), er sosialt skapt, i likhet med vårt kjønnsidentitet (gender). For henne finnes det ingen skiller mellom disse to. En heteronormativ kultur i samfunnet har skapt disse termene for hva som er riktig og hva som er galt. Definisjonen på maskulinitet og femininitet er noe som også er sosialt skapt, og som ikke ligger i oss naturlig. Hun påpeker at kjønn er en rekke repeterte handlinger, innenfor en rigid handlingsramme. Handlingsrommet til det enkelte kjønn, er ikke fritt, man har visse rammer man må holde seg innenfor. (Butler 1990, s.25)

Hun sier det er mulig å endre det heteronormative samfunnet vi lever i, på grunn av at det finnes feilsitering. Kultur taler til individene, og de svarer, derfor kan diskurser og kulturer endres. Gjennom å bryte forventningene til kjønn i samfunnet, kan nye identiteter komme til overflaten.

Butler refererer til at kjønn er noe abstrakt, og sosialt skapt. Det er utrolig mange måter å gjøre kjønn på, det finnes ikke en riktig måte, alle har sine egne måter å gjøre dette på. Resultatet av dette er at det man gjør, kan være kvinne-aktig, eller manne-aktig og dermed gjenkjennes man som det ene, eller det andre.

Butler sier at «din oppførsel skaper ditt kjønn», det hun mener med dette er at hvordan du velger å oppføre deg, konstruerer ditt kjønn. Som hun sier, kjønn er performativitet, altså kjønn er en opptreden. De individer som har overensstemmelse med biologisk kjønn og kjønnsidentitet, opptrer på en måte som er forventet, maskulinitet har visse forventninger, likeledes med femininitet. Butler løsriver disse sosialt skapte forventningene, og mener at det er hvordan du *opptrer*, er det som skaper ditt kjønn, ikke ditt biologiske kjønn. Kjønn er noe vi *gjør*, fremfor noe vi *er* – et verb, i stedet for et adjektiv.

For å bedre forklare hennes teori, vil vi bruke et eksempel med to nyfødte spedbarn, Frida og Magnus. På sykehuset kommer familie og venner på besøk, Frida har rosa teppe på seg, Magnus har blått. Begge feker med armene der de ligger, og et familiemedlem kan for eksempel påpeke; «Han der kommer til å bli en tøffing!», mens han titter på Magnus. Frida gjør akkurat det samme, men hun blir det ikke nevnt det samme om, det er Magnus som er forventet å være den harde og barske, den maskuline.

Gavene barna mottar, viser de kulturelt betingede normer i det kjønnete samfunnet. Frida mottar klær med sommerfugler og enhjørninger, og Magnus mottar klær med traktorer og kjøretøy. Frida får en dukke, og Magnus en kose-dinosaur. De voksne snakker om fremtiden deres, med en naturlig antakelse om at de vil gifte seg og ha heteroseksuelle forhold. Disse to barna er kun noen dager gamle, men allerede er de blitt kategorisert, basert på deres biologiske kjønn (Macat 2015).

Dette er et klassisk eksempel, som er mye brukt for å forklare Butler`s problemstilling om hvordan mennesker kategoriseres fra fødselen, og hvordan dette påvirker vårt handlingsrom senere i livet. Hun referer til denne problemstillingen ved å kalle dette en *kjønnslinse*. Verden betraktes gjennom en linse, som deler samfunnet inn i to forskjellige utelukkende kategorier, mann eller kvinne. Det ene utelukker det andre. Heteronormativitet er den sosiale norm, og antakelse om at alle individer er heteroseksuelle, mann eller kvinne, og at den eneste riktige måten å organisere et samliv på, er forhold mellom to ulike kjønn. Butler utfordrer disse heteronormative forestillingene ved å avkategorisere mennesker, hun mener som sagt, at kjønn er noe vi gjør og ikke er. Vår oppførsel er det som skaper vårt kjønn.

Hennes teorier er derfor relevante å benytte, ettersom transepersoner ikke føler tilhørighet innenfor disse to utelukkende kjønnskategoriene. Deres biologiske kjønn, og kjønnsidentitet er ikke i samsvar, og dermed feilsiterer de forventninger til kjønn og undergraver dermed heteronormative forestillinger som foreligger. Dette er subversivt, og kan bidra til at samfunnets kulturelt betingete normer, forventninger brytes, og nye måter å gjøre kjønn på kan vise seg i samfunnet. Det som vil bli interessant er å avdekke hvordan dette fungerer i praksis. Ved å undersøke transepersoner håper vi med denne teorien som et perspektiv, å avdekke opplevelser av å være utenfor denne kjønnsinsen Butler snakker om. Samt hvordan denne feilsiteringen utløser ulike konsekvenser for dem, på godt og vondt.

Metode

Denne undersøkelsen bygger på kvalitative data innsamlet i en periode på fem måneder. Datamaterialet består av dybdeintervjuer av transepersoner. I dette kapittelet vil vi redegjøre for begrunnelser for valg vi har tatt i forskningsprosessen.

Institusjonell etnografi som metode

Dorothy E. Smiths institusjonelle etnografi, er i denne bacheloroppgaven brukt som et metodisk utgangspunkt. Hennes metode er en fremgangsmåte for å avdekke det sosiale, med ståsted i et subjektivt hverdagsliv, det er dette kaller hun standpunktteori. Det å være i en bestemt sosial posisjon, betyr å oppfatte verden på en unik måte. Smith skrev om «Annethetens sosiologi», og trakk fram postkolonial teori, skeiv teori og feministisk teori – som marginaliserte grupper i samfunnet. Etersom våre informanter er transepersoner, havner dette under kategorien skeiv teori (*queer theory*). Med institusjonell etnografi, herunder queer theory, mener Smith å ta et ståsted blant de marginaliserte gruppene i samfunnet. Hensikten med skeiv teori er å utfordre de hegemoniske forestillingene vedrørende kjønn og seksualitet. Det vil si å utfordre forestillingen om at det kun er en måte å organisere kjønn og samliv på, altså mann og kvinne. (Aakvag 2008, s.204) Det finnes utallige måter å organisere kjønn og seksualitet på, og det er dette mangfoldet Smith ønsker å sette fokus på med skeiv teori. For å forstå informantenes hverdagsliv må man sette seg selv i deres posisjon, innta deres ståsted i samfunnet og begynne å grave. Det er dette vi har gjort i denne undersøkelsen.

Ved å innta deres ståsted, vil vi bedre erfare deres syn på verden, og hvordan de håndterer den. For å avdekke dette, gjennomførte vi dybdeintervju. Vi har i alt intervjuet tre transepersoner, oppgaven beskriver altså tre trans-personers erfaringer med samfunnet, rundt hvordan de gjør sine kjønn, og hvordan dette enten støttes eller sanksjoneres av omgivelsene.

Smiths metode Institusjonell etnografi synes å være et meget relevant valg i vår oppgave, ved å ta et ståsted hos trans-personer i samfunnet, får vi sett klart hvilke erfaringer disse bærer med seg, og opplever i hverdagen. Vi forventer å finne årsaker til hvorfor denne gruppen mennesker synes å ha en mer utfordrende hverdag enn andre. Vi søker det som ligger i bakteppet, som ikke kommer til syne ved første øyekast, det som kanskje tas for gitt. Dette vil gi oss en dypere innsikt i disse virkelighetene. Vi valgte å ha et eksplorerende og intensivt

design på vårt forskningsprosjekt, det vil si at vi går i dybden og graver frem det underliggende, problemstillingen er utforskende/eksplorerende.

Dette vil være en induktiv tilnærming, som tar utgangspunkt i tidligere forskning og empiriske resultater.

Kvalitativ metode

I vår studie benyttes kvalitativ metode, det er helt klart mange fordeler med denne metoden, sett i lys av vår oppgave.

Som forskere gikk vi inn i en naturlig relasjon med våre informanter, kravet til nærhet var stor. Vi måtte vektlegge å møte informanten på deres prinsipper. Kvalitative data legger lite føringer på informasjonen forskeren får inn. På grunn av dette kan vi si at slike tilnærminger vil ha høy relevans. Det er de som blir undersøkt som definerer hva som er den riktige forståelsen. (Jacobsen 2015, s.129)

Den individuelle tilnærmingen fikk frem det unike ved informanten, det generelle fanges ikke opp. Det unike og særegne ble vektlagt. En annen fordel er fleksibiliteten man innehar ved kvalitative undersøkelser, vi hadde muligheten til å justere problemstilling og tilpasse undersøkelsesopplegget underveis. (Jacobsen 2015, s.129)

Kvalitativ metode har også noen ulemper, som vi var forberedt på. Ved å ha få informanter fikk vi problemer med å generalisere våre funn, det vil ikke ha en ekstern gyldighet, det vil si at vi kan ikke si at våre funn kan representere resten av gruppen transepersoner. Det har kun intern gyldighet, og gjelder utelukkende de menneskene vi har undersøkt.

De ulike beskrivelsene av historiene, vil bli utformet som narrativer, altså fortellinger fra forandringsprosessen, barndom til voksenliv. Det gir oss en god helhet i å forstå de ulike erfaringene med sin identitetskonstruksjon, informanten sitter med.

Utvalg og utvalgsriterier

Ettersom vi skal intervjuer få informanter, og på grunn av at dette er en gruppe mennesker som muligens ikke er så synlige i samfunnet, benyttet vi snøballmetoden til å innhente informantene.

Utvalgsriterier var følgende:

- Transepersoner innenfor det geografisk område; Nord-, og Sør-Trøndelag, og Møre og Romsdal
- Mennesker som ikke identifiserer seg med sitt biologiske kjønn, og lever slik de ønsker i dag.
- Alderskriteriet på over 18 år, for å sikre at vi fikk informanter med en lengre livserfaring.

Vi startet med å kontakte en av interesseorganisasjon for denne gruppen. Her fikk vi en del tips og råd, samt at representanten satte oss i kontakt med personer som passet vår beskrivelse. Den første informanten ble gitt vår kontaktinformasjon, og ringte oss på eget initiativ. Etter intervjuet var gjort stoppet det litt opp, og vi fikk ikke tak i flere informanter. Det vi gjorde da var å legge ut en offentlig henvendelse på det sosiale mediet Facebook. Etter denne var delt mange ganger, henvendte to personer seg til oss, og var villige til å intervjues. Vi sto da med tre informanter tilslutt. Utvalget er da altså et tilfeldig utvalg, som et resultat av snøballmetoden.

Datainnsamling

Intervjuene ble avtalt, og vi ordnet så vi fikk gjøre disse i skjermede omgivelser, uten noe form for avbrytelser. Vi anså dette som svært hensiktsmessig, og viktig for at informanten skulle føle seg trygg og ivaretatt. Vi øvde også en del i forkant på å utføre intervjuene, der vi byttet på å være intervjuer og informant, og dette var svært nyttig for oss.

Vi utførte til sammen tre dybdeintervju, og denne metoden var en god måte å skaffe data på. Ved å gjøre det på den måten klarte vi å skape tillit, så informanten var trygg på situasjonen og ville dele sin historie med oss. Vi opplevde informantene som trygge, og vi klarte å skape en god samtale. Det mest essensielle og viktige kom på slutten, da vi hadde snakket sammen i cirka nitti minutter. I et tilfelle kom det mere opplysninger etter at båndopptaker var avslått, dette har vi valgt å ikke inkludere av empirisk materiale i vår analyse. Vi som intervjuere hadde kontroll over situasjonen, og kunne styre den i den retning vi ønsket. Slike intervju kan ha ulik strukturingsgrad, i vårt tilfelle hadde vi middels strukturingsgrad. Det vil si at vi tok opp temaer, hvis ikke informanten var innom det i hovedspørsmålet. Vi gjennomførte oppfølgingsspørsmål, og sørget for at vi fikk svar på det vi spurte om.

Vi opplevde at informantene var svært imøtekommende under intervjuene, og ville gjerne fortelle sin historie. De opplever at livet kan være litt vanskelig til tider, og syntes det var veldig godt å bli hørt. Vi fikk tilbakemeldinger på at det var godt og verdifullt at noen ville høre på dem. Intervjuguiden var en god rettesnor, og holdt oss på plass under intervjuet.

Innsamlingen av data ble altså gjort i form av semi-strukturerte dybdeintervjuer med informantene. Intervjuguiden ble lagt opp etter ulike tema som; bakgrunnsinformasjon, jobb, relasjoner, samfunnet, møte med institusjoner, og tilslutt media. Intervjuet ble bygd opp med en innledende del der vi skaffet oss en oversikt over hvem denne personen er, informantens bakgrunn. Senere gikk vi igjennom våre tema, og tilslutt klarte vi opp i spørsmål/svar vi lurte på, dette fungerte veldig bra. Vi rundet av med å spørre informanten om det var noe som skulle legges til, eller noe vi ikke hadde spurt om, som informanten kunne synes var viktig å få med. Etterpå takket vi for intervjuet, og gjentok hvordan resultatene skulle publiseres, samt kontaktinformasjon. Intervjuene hadde en varighet på cirka en og en halv time, som vi hadde planlagt. Intervjuguiden ligger vedlagt.

Etter intervjuene var gjort, ble vi i samråd med veilederen om å skrive analysen i narrativer, det vil si at vi gikk bort fra temaene, og heller fokuserte på prosessen fra barndom til voksenliv.

En tolkning av resultatene vil handle om hvorvidt våre funn og konklusjoner er relevante opp imot vår problemstilling, og resultatene vil bli presentert som likheter og variasjoner blant utvalget vårt.

Etikk og personvern

Vi som forskere måtte ta en del etiske avveininger, vi måtte tenke nøye gjennom hvordan vi kunne påvirke våre informanter. Vi skal ha fokus på å beskytte våre informanter, vi måtte derfor vurdere gevinsten vi får av forskningen opp imot utfordringene informantene kan få, dette kalles konsekvenslogikk. I Norge har vi tre grunnleggende krav når det gjelder undersøkelser; Informert samtykke, krav på privatliv og krav på korrekt gjengivelse.

Vedrørende dette, har vi sikret at dette er godt ivaretatt. Vi informerte informanten om hva hun/han var med på, at det er helt anonymt og at han/hun kan trekke seg når som helst, eller velge å ikke svare.

Båndopptaker ble brukt under intervjuene for å sikre at vi fikk med oss all informasjon informanten ga oss. Dette ble i forkant avklart med NSD (Norsk Senter for Forskningsdata) i form av et meldeplikt-skjema, og i tillegg en telefon der vi fikk klarsignal om at prosjektet ikke var meldepliktig, så lenge personidentifiserende informasjon anonymiseres. Personvern er dermed godt ivaretatt, ved at båndopptak ble transkribert og slettet dagen etter intervjuene ble gjort, og at transkriberingen av intervjuene er fullstendig anonymisert. Informantene er gitt pseudonymer og kan ikke gjenkjennes.

Presentasjon av utvalg

Vårt utvalg består av to mann til kvinne, og en kvinne til mann. Vi velger å anonymisere våre informanter ved å gi dem pseudonymer.:

- Elster i 60-årene, mann til kvinne.
- Melvin i 30-årene, kvinne til mann.
- Yngva i 20-årene, mann til kvinne.

Dette utvalget har variasjon i alder, og i kjønn, som gir et godt grunnlag til å kunne si noe om forskjeller på nettopp dette. Variasjon i alder på informantene er et spennende aspekt, da det vil kunne si noe om generasjonsforskjeller. Variasjon i kjønn gir oss et innblikk i hvorvidt det er mere akseptert å gå fra mann til kvinne, eller kvinne til mann. Eventuelle funn i denne sammenheng vil kun inneha intern gyldighet, på grunn av at vi har for lite informanter til å kunne generalisere dette.

Oppbygging av analyse

Analysen vi har gjort, omtaler erfaringer hos informantene, og opplevelser i forhold til dette. Informantene er presentert hver for seg, under ulike tema, og vi har tatt utgangspunkt i forskningsspørsmålene.

1. Barndom.

I kapittel 1 ser vi på barndommen til informantene. Hvordan oppleves denne?

Forskningsspørsmål 1: Hvilke erfaringer har de med egen barndom?

2. Pubertet; Valgets kval

Kapittel 2 omtaler vi puberteten, tidspunktet der de føler seg tvunget, ovenfor seg selv, til å gjøre noe med sin kropp. Vi var her ute eter å avdekke hvordan barndommen påvirket en senere ungdomstid, altså hvorfor er de der de er i dag?

Forskningsspørsmål 2: Hvordan opplevde de ungdomstid og pubertet?

3. Å være voksen: Identitetsbygging

I kapittel 3 beskriver vi tiden etter vendepunktet, der de bryter ut av sitt biologiske kjønn, og starter prosessen med å bygge opp en ny identitet.

Forskningsspørsmål 3: Hvordan opplevdes det å bygge en ny identitet i voksen alder

Hvordan analyserte vi data?

Ved endt transkribering av intervjuer, satt vi igjen med en stor mengde datamateriale.

Spørsmålet var da, hvordan skal vi trekke ut essensen i datamaterialet vårt? Vi startet med å se på likheter blant informantene, har de noe til felles?

Vi bestemte oss etter å ha utforsket det endelige datamaterialet, for å ha 3 kategorier; Barndom, pubertet og voksenliv. Dette vil utgjøre en såkalt prosessanalyse. Dette gjorde det enklere å kategorisere de ulike data, og sette de inn i en sammenheng. Det var mest hensiktsmessig å dele det opp i tidsepoker, enn i tema, for å bedre kunne forklare deres prosess.

Vi har altså tre ulike prosesser som skal forklares, likheten at de er i samme type prosess. Opplevelsen av denne er dermed helt individuell, og det er nettopp dette som gjør det spennende. Ettersom prosessene er svært ulike, søker vi å finne sammenfall. I vårt tilfelle ble dette sammenfallet erfaringene med egen endringsprosess, og de andres blikk på dette.

Analysen er altså narrativer om en endringsprosess, livet før, underveis og nå. Vi fokuserer på å finne likheter, og ulikheter i utvalget vårt, og håper at det vil være av interesse for leseren.

Analyse

Barndom: Annerledes

I dette kapittelet skal vi redegjøre for hvordan informantene har opplevd barndomsårene, med tanke på eget kjønn, og opplevelsen av dette.

Forskningsspørsmål 1: Hvilke erfaringer har de med egen barndom?

Elster er født gutt, men lever i dag som kvinne. Det tok lang tid for Elster å komme ut av skapet, hun var i 60-årene da hun klarte å stå frem som kvinne. Elster bor på en liten plass, og det har hun gjort hele livet.

Elster forteller at hun ikke var gammel da hun forsto at hennes kropp ikke var i samsvar med kjønnsidentiteten hun hadde, men at på den tida var det ikke opplyst om kjønnsidentitetsforstyrrelser. Hun sier hun gikk i skapene til sin mor og prøvde klær, og følte ikke selv at det var noe galt i det. Det var aldri noe snakk om transepersoner, lesbiske og homofile, tema som transepersoner, lesbiske og homofile var ifølge han et tabubelagt tema på denne tida.

Elster føler altså på å skille seg ut fra resten av barna, men forteller ikke dette til noen, og hevder seg med å være mere guttete. Dette fører til at hun havner i en del konflikter på barneskolen. Skamfølelsen er stor, og man ble opplært til å være fordømmende hvis det var noen som viste skeive tendenser, det var ikke godtatt.

Elster fordømmer selv sin identitet ved å skamme seg. Hun føler seg som en pervers og avviker, og hennes måte å håndtere dette på er å tilpasse seg normer i samfunnet i forhold til kjønn. Hun gjemmer seg når hun kler seg i dameklær. Skammen ved hennes følelser vedrørende identitet er for stor til at hun klarer å stå imot det, kjønns-linsen er svært sterk og tvinger Elster til taushet. Hun tør ikke fortelle dette til noen. Skammen er derfor selvpåført, og nødvendig for å unngå sanksjonering fra samfunnet.

Dette ender med at Elster ikke sier noe til noen, og prøver som best hun kan å leve som gutt. Hun føler at å være noe annet enn gutt, vil bli sett på som annerledes og vil få store konsekvenser for henne. Derfor velger hun å være lydige til samfunnet, ved å opptre som hun er forventet, som gutt.

Melvin er født som jente, men lever i dag som mann. Prosessen med å komme ut av skapet har vært lang for Melvin, i likhet med Elster. Melvin er oppvokst i en by, og har flyttet mye rundt. Han bor i dag på et lite sted, med sin samboer.

Melvin forteller at han som ung kjente at noe var annerledes, allerede da han gikk i barnehage. Hun fortalte sin mor at han opplevde at noe ikke stemte med kroppen, moren avfeide hans ytringer, og han ble fortalt at han skulle innordne seg. Han strittet hardt imot, og ble fryktelig oppgitt da de prøvde å kle han opp i kjoler:

Du er født jente, da er du det. Slik skal du oppføre deg. Ikke sitt sånn med beina, før deg som en jente!

Melvin føler på at kroppen ikke stemmer med det han kjenner inni seg, han føler seg som en gutt, men er i besittelse av en kvinnekropp. Biologisk kjønn forklares i Lorentzen og Muhleisen (2006):

Vårt biologiske kjønn knyttes til kroppen, og dens funksjoner. Hormoner er en vesentlig forskjell på kvinner og menn, tidlig i fosterstadiet starter hjernen å skille ut hormoner, som forteller kroppen hvorvidt den skal utvikles til en kvinne eller en mann. Hormonene testosteron og østrogen er grunnleggende for å danne kjønnsforskjellene, men de er også vesentlige for å utvikle alle organer. (Lorentzen og Muhleisen 2006, s.23-27)

Hormonene former altså kroppen vår, videre sosialiseres vi inn i samfunnet utfra kulturelle normer og regler. Sitatet over illustrerer dette godt, mor er misfornøyd med at hennes biologiske jente, går imot normer og regler, og oppfører seg på en måte som ikke er forventet av hennes biologiske kjønn. Kroppen hans er en jentekropp, og dermed forventes en feminin oppførsel. Når dette ikke følges, får det konsekvenser for Melvin, han sanksjoneres av mor, og mor blir dermed ingen hjelper i hans bygging av egen identitet. Foreldre skjønte ikke så mye av hans problematikk, men han kjente godt at det var noe som ikke var riktig med kroppen. Han forsto at han var annerledes enn resten, og konsekvensen av dette er at han skammer seg, og at han trodde det var noe galt med hodet hans.

Yngva er født mann, og lever i dag som kvinne. Yngva var veldig usikker på hva det var som ikke stemte med henne i lang tid, før hun fant ut at det var kroppen hennes som ikke svarte til hennes kjønnsidentitet. Yngva har vokst opp på et tettsted, og bor nå på et annet tettsted.

Yngva forteller, i likhet med de andre, at hun kjente at noe ikke stemte på barneskolen, dette startet da hun gikk i 4.klasse. Hun spør læreren sin om å få egen garderobe, på grunn av at hun følte et stort ubehag ved å bytte sammen med guttene. Hun opplever å være annerledes fra resten. Dette ble ordnet, og siden har hun hatt egen garderobe. Hun synes det er vanskelig å si hva det var som ikke stemte, og i starten trodde han kanskje at hun var bifil. Etter hvert stemte heller ikke det. Barndom blir en evig jakt for Yngva, hun skjønner ikke hva det er som plager henne, og opplever stor frustrasjon vedrørende dette. Hun skammer seg over å ikke vite dette, og påføres også skam av samfunnet, fordi hun prøver ut forskjellige uttrykk, som igjen blir oppfattet som «skeivt».

Forskjeller og likheter

Skam er konsekvensen av å føle seg annerledes, for alle våre informanter. Det er et fellestrekk ved de ulike barndommene, det vi ser er at det mestres på forskjellige måter. Vedrørende identitetsbygging er Elster ulik fra de andre på den måten at han fordømmer seg selv, og føler seg både pervers og avvikende. Skammen i å være annerledes, er for stor til at han tør å fortelle om seg selv til noen. Felles for alle tre, er at de bryter med de kulturelle normer for kjønn og seksualitet. De opplever derfor å være annerledes, og møter sanksjoner for at de ikke oppfyller samfunnets krav.

1. Fellestrekk; Opplevelse av å være annerledes, og medfølgende skam

Et fellestrekk ved våre informanter er at de forteller om en barndom bestående av stor frustrasjon. Et gjennomgående trekk, er en opplevelse av å være «annerledes» gjennom barndommen. Å være annerledes, betyr å føle at man ikke passer inn. Man skiller seg ut fra resten, i forhold til hva samfunnet mener er normalt. Det er avstand mellom individets forutsetninger og ønsker, og samfunnets krav. Og i dette tilfellet handler det om å ikke passe inn i en av de to kjønnskategoriene hele samfunnet er inndelt i. Følelsen av å mangle noe er tilstede, de mangler deler av kroppen, eller har for mye av det. Man lurar på hvem man er, og hvorfor kroppen ikke er i samsvar med det som er inne i hodet. Resultatet kan være at man kjenner på skam, på forskjellige måter;

Elster følte for det første skam over å føle seg «annerledes», hun følte at hun var en avviker fra normaliteten. Som hun selv sier, følte hun seg pervers.

Man kan også føle skam på den måten at man skammer seg over kroppen man har fått utdelt, den stemmer ikke med hodet, og det resulterer i at man gjemmer seg. I likhet med Elster, følte Melvin denne skammen, å måtte gjemme seg, dekke seg til for å unngå ubehag.

Yngva forteller også om skam over å ikke vite hva som «feiler» henne, å være forvirret og deprimert over å ikke vite hva som er feil. Hun visste at det var noe, men kunne ikke sette ord på det før hun møtte en kompis som slet med det samme.

Alle informantene har en eller annen form for skamfølelse i barndommen, det som er likt er at det er knyttet til kjønnsidentitet. De har ulike måter å forholde seg til skam-opplevelsen.

Elster føler på skam ved å være annerledes, Melvin skammer seg over kroppen sin, og Yngva skammer seg over å være forvirret i henhold til sin egen kjønnsidentitet.

2. Mestring av skam

Elster forteller at hun mestret sin skam ved å være fordømmende ovenfor de som var annerledes, hun ble mere guttete for å hevde seg. Hun la løkk på det som var annerledes med henne selv, i sosiale sammenhenger, for å fremstå som samfunnet krevde.

Melvin mestret skammen med å prøve å fortelle om seg selv til flere personer i nær tilknytning, dog uten hell. Han viser og mestring ved å kle seg som han ønsker, dog blir han hentet inn av mor. Mor vil at han skal gå med kjoler. Han ga tilslutt opp, og en tøff periode i livet startet.

Yngva var forvirret, ble mye mobbet, og var mye frustrert. Hun mestret sin skam ved å stadig søke etter seg selv, og prøve ut nye ting. Tilslutt fant hun seg selv, hun fant ut at det var kroppen som ikke var riktig.

Skammen er både selvpåført, og påført av samfunnet. De møter sanksjoner på hvordan de gjør sitt kjønn og sin identitet, altså påført skam av samfunnet, og tar dette inn over seg. De påfører seg selv skam ved å til tider prøve å møte samfunnets krav, de setter seg selv utenfor normalitet, og definerer seg selv som «annerledes» enn resten. De klarer ikke å finne noe særlig innpass noen steder.

Puberteten: Valgets kval

I dette kapittelet skal vi redegjøre for hvordan informantene har opplevd ungdomstid og puberteten. Vi skal se videre på hvordan den utfordrende barndommen påvirker, og leder de frem til at de er nødt til å ta noen valg. Denne tiden er et kritisk punkt, da kroppen utvikler seg mere og mere. De begynner å få kroppslige plager, ettersom kroppen er i forandring. Guttekroppen skal bli mere maskulin, og kvinnekroppen mere feminin. Kroppslige endringer som kroppshår, utvikling av bryster og menstruasjon kommer. Hormonene flyter fritt i kroppen i ungdomsårene, og utvikler kroppen slik den er ment fra naturens side, altså i det biologiske kjønns retning. Gutten blir mann, og jenta blir kvinne – en naturlig prosess for de fleste, dog ikke for våre informanter.

Forskningsspørsmål 2: Hvordan opplevde de ungdomstid og puberteten?

I motsetning til de to andre, tar Elster et valg om å gjemme seg. Hun stenger disse følelsene inne. Kun når hun er for seg selv, er hun kvinne. Gardiner er trukket for, og dette holdes hemmelig. I skjul for samfunnet der ute. I mange år gjemmer hun seg. Bruddet med sin egen kropp, bygger seg opp over tid. Elster treffer en dame som senere skal bli hennes kone, da hun var i 20 årene. Hun får vite om hans hemmelighet ganske raskt. Hun mener at dette må skjules, men godtar at Elster fortsetter med å kle seg som dame, hemmeligheten holdes skjult. Trangen til å kle seg i dameklær blir verre og verre for Elster, den frihetsfølelsen han oppnår ved å kle seg som dame, er stadig mer forlokkende, og hun oppsøker denne så fort hun er alene. Hun opplever arbeidsplassen som en friplass gjennom årene, og gir henne mulighet til å være alene med seg selv, og være kvinne. Friheten og opplevelsene hun får når hun er alene, er ubeskrivelig god. Hun utnytter hvert ledige øyeblikk alene og kler seg som dame, dette foregår over mange år. Hun spekulerer på hva det er som feiler henne, hun vurderer og går til legen, men fordømmer seg selv ved å si til seg selv; «han ler nok bare av deg, bare fortsett videre du». Den store smellen kommer på 2000-tallet, følelsen av maktesløshet er overveldende, og hun tar kontakt med helsevesen. Hun klarer ikke lengre skjule denne kvinnen som hun erkjenner seg.

Jeg var så innprentet hjemmefra, at dette skulle det IKKE snakkes om, så sykepleieren spekulerte på hva i all verden det var som feilet meg, hun fant ingenting.

Etter hvert begynte hun å åpne seg for sykepleieren. På dette tidspunktet har Elster samtidig bestemt seg for å ta sitt eget liv, så hun drikker mengder med alkohol og tar tabletter.

Jeg ble mere og mere dårlig, men likevel var det et lite fnugg av fornuft i meg igjen, så jeg ber et familiemedlem ringe ambulanse, jeg husker ingenting.

Elster har altså inntatt mengder med alkohol og tabletter, men er fortsatt så rasjonell at hun klarer å tenke klart. Dette viser at hun har lyst til å leve, hun føler at hun har noe å leve for.

Samtidig sier hun føler seg som en pine og en plage for alle rundt seg, hun ser ingen grunn til å leve, har ingen å snakke med, og føler at ingen forstår. Hun snakker med sin kone, som fortsatt er like bestemt på at denne kan ikke bli kjent.

Årene går, og tre år senere blir Elster innlagt, hun blir utskrevet noen dager senere. Planen er en ny innleggelse en måned senere. Hun tenker mye på om hun skal bli innlagt eller ta sitt eget liv, men ender opp med å bli innlagt. Denne innleggelsen er annerledes, Elster har bestemt seg for å leve. Hun står frem som kvinne. Samlivet med kona opphører.

Det er en enorm lettelse hun føler på, hun møter stor støtte på den psykiatriske institusjonen. Hun blir fortalt at det er mange transepersoner der for behandling, men at hun er den første som står frem som et annet kjønn, og at de ikke har noe kunnskap om dette temaet.

Bruddet med seg selv er i denne historien et «være, eller ikke være» tema, identiteten hennes må få utspill, eller kveles.

I forhold til opplevelsen av egen kropp, forteller Melvin om stor frustrasjon vedrørende kjønnsorganer. Han opplever at det ikke er som det skal være nedentil, og frustrasjon økte da han kom i puberteten. Hans måte å forholde seg til dette på var å dekke seg til, han bader for eksempel med t-skjorte når han er ute med venner. Dette viser en strategi for mestring. Han forteller om en stor skam i forhold til sin egen kropp.

Melvin forklarer at han i ungdomsårene, mange ganger prøvde å stå frem som mann, men ikke lyktes. Han har bodd en del på institusjon, på grunn av hans psykiske helse. De som jobbet der har prøvd til å tvinge han inn i den feminine kjønnskategorien. Et eksempel på dette er at en ansatt tok han med på byen og handlet klær til han. Den ansatte påpekte hvor fin han var i dameklær, og jobbet mye med å få Melvin til å passe inn i kravene til samfunnet. Melvin gjennomskuet dette, og han fortsetter å kle seg som mann. Han føler at forskjellen mellom han og andre er fysisk, han står mellom alt, og ingen steder. Når han er atten år ønsker han seg kjønnsoperasjon i gave av et familiemedlem, han prøver igjen å stå frem. Dette mislykkes, og en hard periode i livet starter, han gir litt blaffen i det meste. En periode med mye festing starter. Mye festing, ergo, han rømte fra sine utfordringer:

«Jeg har tulla bort mange år av livet mitt med å være på fylla, utdanning og alt har blitt tilsidesatt, for jeg har vært for opptatt med å feste. De jeg har menget meg med i den tida, var ikke særlig forståelsesfulle for å si det slik.»

For tre år siden kom hans vendepunkt, han møtte da sin nåværende samboer, og klarte å vinkle dette inn til han. Samboeren er forståelsesfull og aksepterer Melvin som den han er:

Du er du uansett om du føler det ikke er som det burde vært, sa hun. Det var den siste puffen jeg trengte for å slippe meg fri.

Melvin har ikke fått noe informasjon og var uvitende til tilbudene som finnes til transepersoner, han trodde at han ikke kunne gjøre noe med dette. Men via hans samboer, får Melvin kontakt med en transeperson. Denne personen har mye informasjon, og hjelper Melvin i gang- på den måten at han forteller han hvor han må starte prosessen. Melvin følger rådene og går til legen. Opplevelsen av dette er svært god, Melvin blir tatt på alvor og blir henvist videre. Prosessen er lang, men han er i gang. Siden dette har han levd som Melvin.

Vi ser at Melvin har flere ganger blitt «hentet inn», når han har gjort forsøk på å komme ut av skapet. Institusjoner han har vært på, har hatt en viss innflytelse på han og overtalt han til å være jente. Melvin har selv kjent godt på dette, at mennesker han har hatt kontakt med har prøvd å overtale, -noe som ikke kan overtales. Når Melvin etter noen år med forsøk, treffer sin nåværende samboer, møter han endelig aksept og tillater seg selv å være slik han er.

Da Yngva ble eldre og startet i 10.klasse spekulerer hun på om var er homofil, men det ga heller ingen mening, det var ikke tilfredsstillende å bare kle seg som gutt. Etterhvert kom hun i kontakt med en trans-person, og fikk snakket ut om sin frustrasjon, hun fikk mere informasjon. Familien har alltid støttet Yngva i forhold til sin kjønnsidentitet, de har alltid latt hun være den hun er, men hun har ikke visst selv hva det var som ikke stemte. Hun forteller om en stadig depresjon angående kroppen. På ungdomsskolen var livet til Yngva preget av mobbing, de andre syntes det var gøy å mobbe henne fordi hun var skeiv, som hun sier. Yngva har hatt mange episoder med grov mobbing gjennom barndommen, og denne mobbingen hun forteller om, viser at hun ble betraktet som annerledes av andre som følge av sin seksuelle legning.

Det var gøy å mobbe meg fordi jeg var skeiv, har blitt utsatt for grov vold, diskriminering og trakassering. Har til og med blitt spyttet i ansiktet.

Yngva blir mobbet, trakassert og diskriminert i puberteten, noe som ender i at hun føler, påført skam. Dette er sanksjonering fra samfunnet og individene, som ønsker å tvinge henne inn i en av de to kjønnskategoriene, enten er du kvinne- eller mann. Hun føler en kroppslig skam ved å ha feil kjønnsdeler. Yngvas brudd med sitt biologiske kjønn fortonet seg på de måten at han bestemte seg for å fortelle dette til sin mor.

Jeg satte meg ned i sofaen, tårene trillet, jeg gruet meg som søren. Det er jo ikke enkelt å bare spytte ut; HEI MAMMA, JEG ER TRANSE!

Hun satte seg ned ved henne og sa at hun følte seg «født i feil kropp». Reaksjonen til mor var overraskende; «Men det har jeg jo visst hele tiden!» Mor har alltid akseptert henne og latt henne være som hun var hele tiden. Hun forteller om et hjem som er svært åpent og raust. Dette har gjort det mye enklere for Yngva å stå fram, da hun hele tiden har hatt full støtte fra familie. Yngva har flyttet en del, og har derfor kanskje ikke fått like mange reaksjoner som de andre, hun forteller at mange av hennes barndomsvenner kanskje ikke vet hva hun har vært igjennom. Yngva hadde en utfordrende ungdomstid, preget av mobbing og diskriminering. Hun var for annerledes ifølge andre, og ble til stadighet påminnet dette i form av trakassering. Ettersom hun alltid har kledd seg slik hun følte, er hun også her åpen. Hun vet endelig hva det er som plager henne, det er kroppen hennes. Den stemmer ikke med kjønnsidentiteten hennes. Hun velger den hun stoler mest på her i verden, og betror sin hemmelighet til sin mor. Mor tar dette veldig bra, og gir uttrykk for at hun har visst om dette.

Forskjeller og likheter

Problemene blir verre i puberteten, på grunn av de kroppslige endringene. Alle tre erfarer stor frustrasjon over at kroppen jobber mot dem, og utvikler seg i feil retning. De gjemmer seg, skammer seg og har det vondt. Dette tvinger frem valg. Valgalternativene er enten å fortsette å gjemme seg, eller å stå frem og vise verden hvem de egentlig er. Yngva og Melvin gjør det siste, de står frem og starter prosessen med å få endret kroppen. Elster derimot, vokser opp i en annen tid, på 1970-tallet, der kulturelle normer og regler er vidt forskjellig fra i dag. I motsetning til de to yngre, velger hun å fortsette å gjemme seg, da hun ikke orker tanken på sanksjonene som vil møte henne om hun står frem.

Vi ser at den eldste har hatt det vanskeligst med å komme ut av sitt skap, og det har vært enklest for den yngste.

Å være voksen: Identitetsbygging

I dette kapitlet beskriver vi tiden etter at valget er tatt, tiden der de bryter ut av sitt biologiske kjønn, og starter prosessen med å bygge opp en ny identitet.

Forskningsspørsmål 3: Hvordan opplevdes det å bygge en ny identitet i voksen alder?

Elster valgte altså å stå frem når hun var i 60-årene. For henne ble tiden etter dette valget en enorm lettelse, hun opplevde støtte og aksept fra andre, og på sykehuset hun var innlagt på. Hun kommer hjem fra oppholdet som kvinne, og det føles bra å ikke skjule dette lenger. Hun ser lysere på livet og er klar for å stå frem i nærmiljøet.

Reaksjonene lar seg ikke vente på, i det lokale nærmiljøet opplever hun støtte fra kjente. Det hun oppdager etter hvert, er at det er ingen som kommer på besøk. Mennesker hun hadde mye å gjøre med før, kommer ikke på besøk. Dette føles trist, fordi som hun sier selv;

Jeg er jo den samme jeg.

Sitatet over illustrerer godt hvordan hun føler på dette, hun føler seg ikke noe annerledes enn før. Hun har de samme egenskapene som før, ingenting ved henne er forandret, bortsett fra det ytre. Hun har de samme behov for sine venner.

Når hun skal besøke familie, krever enkelte medlemmer av familien, at hun kler seg om som mann. Dette føles helt forferdelig for Elster, hun medisinerer seg selv for å imøtekomme kravene familien stiller. Det føles helt forferdelig å kle seg i herreklær. Bygging av en ny identitet blir vanskelig for Elster, da familie vil tvinge henne tilbake til den gamle, den nye godtas ikke. Dette er hovedsakelig motbør fra en enkeltperson. Andre familiære relasjoner, oppleves litt uinteresserte for Elster. De kommer å ser om henne, men synes dette er svært vanskelig å forholde seg til. Elster forteller at hun har gitt medlemmer i familien bøker så de kan bedre forstå hennes situasjon, men de er ikke så interesserte som hun ønsker. Dette oppleves sårt for Elster.

Elster forteller at NRK serien *Født i feil kropp* var en viktig informasjonskilde for henne, og andre. Hun forteller om en opplevelse av at andre forstår bedre tematikken, de henviser til serien og bruker den som en knagg for å feste hennes situasjon til. Møtet med sykepleier og lege i forbindelse med prosessen fra mann til kvinne, har vært en frustrasjon for Elster, hun føler at hun ikke er blitt tatt på alvor, og at hennes fastlege ikke har gjort det han skulle. På grunn av dette er hennes prosess utsatt, og for et menneske i hennes situasjon er dette

fryktelig frustrerende. Hun har ventet hele livet for å klare å endelig være seg selv, og møter motstand- der man skulle tro at man fikk hjelp. Makten helsevesenet har over henne er total, og det føles maktesløst å gå å vente. Legen sier tilslutt at han vil skaffe henne en annen lege, fordi han selv ikke vil høre snakk om hormonbehandlingen hun så sårt trenger. For Elster oppleves legen som uviten på området, og følelsen av å bli tatt på alvor er ikke tilstede. På grunnlag av opplevelsene med fastlege kan vi si at han ikke har stor aksept for at Elster er som hun er, hun blir ikke særlig støttet på veien. Hun forteller;

Uvitenhet. Det er ikke rart vet du, når det blant skolerte, prester og folk som bør vite litt, kan ikke forvente at den menige mann skjønner

Med dette utsagnet mener hun at de institusjonene hun har vært i kontakt med, har skremmende lite informasjon vedrørende tematikken. Det finnes lite kunnskap i lokalmiljøet, og hun opplever at hun må reise sørover for å treffe folk som har kunnskap. Elster forventer ikke at alle forstår hva hun har vært igjennom, fra mann til kvinne. Hun krever bare å bli tatt for den hun er. En annen utfordring Elster, og de andre informanter nevner, er toalettvalg. Hun er som våre andre informanter, midt i en prosess, fra et kjønn til et annet. Derfor er det svært vanskelig når man må velge ente herre eller dametoalett, for, hva er man? Hva mener de andre at du er? Hun utdyper at hun ikke føler seg vel på noen av toalettene, og trekker frem en ferje i Sverige der de har et eget toalett for transepersoner. Dette hadde vært det optimale for henne, noe som viser oss at transepersonene vi har intervjuet, setter seg selv utenfor normaliteten, og må ha et eget alternativ. De er redde for reaksjonene til de andre, de er redd de ikke er kvinne eller mann nok, for å gå inn i de ulike toalett kategoriene. Resultatet av dette er at de går på handicaptaolett, der de også kan møte motbør, ettersom de faktisk ikke har noe synlig, fysisk handicap.

Dagens situasjon for Elster, føles vanskelig. Hun forteller om at hennes tidligere relasjoner er noe visket ut, de som kom før, kommer ikke lengre på besøk. På den andre siden har hun gode relasjoner som hun smiler når hun snakker om. Videre forteller hun om at hun ønsker å flytte fra bygda, det er ingenting som holder henne igjen her, og det føles enklere å flytte til en plass ingen kjenner henne. Da er det enklere å få aksept for hennes nye kjønnsidentitet som kvinne, som hun sier;

Det er bedre å bo en plass jeg ikke kjenner noen, og at ingen kommer. Enn å bo en plass der alle kjenner deg, og ingen kommer.

Hun forteller her om at hun opplever at hennes tidligere relasjoner i bygda, har vanskelig for å akseptere at hun har en ny kvinnelig identitet. For henne blir dette for vanskelig og sårt, og det føles enklere å starte på nytt med folk man ikke kjenner. Møtene med de ulike forståelsene, krasjer, dette ender med at Elster rømmer fra det.

For Elster er tiden etter valget preget av både oppturer og nedturer. Hun møter stor støtte hos enkelte, og sanksjonering i form av tapt kontakt hos relasjoner hun ønsker å beholde. Som sagt er det svært viktig for transepersoner å få aksept for det nye selvet, når ikke dette oppnås føles det veldig trist, og ikke minst personlig. Elster har ventet i flere år på å bli kvinne, hun har lengtet etter dette og er klar for å møte samfunnet som den hun egentlig er.

Melvin som var født jente, har flyttet fra sin barndomsby og oppvekstplass, og til et tettsted. Han forteller at der han bor nå møter han mye forståelse ved hans nye kjønnsidentitet. Bygda er veldig tolerant, som han sier. Han jobber i nabokommunen, som er en del større, der er det noen som har påpekt den lyse stemmen hans. Han forklarer at «det er nå sånn han er da», og da kommer det ikke flere spørsmål, de tar han for den han er. Dette føles veldig bra. Noen unntak er det, det er en person som stadig tiltaler han med feil pronomen, dette oppleves svært frustrerende når man bygger opp en ny identitet. Personen blir stadig rettet på av Melvin, men gir seg ikke. Det taler om lite forståelse og lite aksept, sier Melvin. Ellers i jobbsammenheng, har Melvin fått egen garderobe, noe han setter stor pris på.

Ellers er hans nære relasjoner blitt endret, tidligere kvinnelige venner har endret måten de opptrer på i forhold til Melvin. Hans gamle jentevenner, er ikke like nære som de var før, de har endret måten de snakker på til Melvin. Dette føles trist for Melvin, for som Elster også påpekte; «Jeg er jo den samme, jeg». På den andre siden sier han:

Det positive med dette, er at vennene mine setter kvinner og menn i bås. Og det er jo en slags aksept for at jeg nå er mann, og ingenting annet.

Møtet med helsevesen har vært en utelukkende positiv opplevelse for Melvin, han ble møtt med forståelse fra dag en, og har fått den hjelpen han trenger. Det han synes er vanskelig i forhold til å skape en ny kjønnsidentitet som blir akseptert, er at han ikke har alle ytre kjennetegn på plass. Stemmen hans er også en utfordring, når han snakker til ukjente, opplever han at de unnskylder seg. Fordi de har tatt et utgangspunkt i at han er mann, og i det

han åpner munnen innser de at de muligens har tatt feil. Melvin forteller om at han føler seg fullt akseptert i samfunnet, men ikke så forstått. Han tror at folk har vanskelig for å plassere han i en kjønnskategori.

NRK serien Født i feil kropp kommer også fram som en viktig bauta for Melvin, han forteller at han så programmet, og først da forsto han at han kunne faktisk gjøre noe med dette. Han kunne endre kjønn og identitet. Han sier også at programmet har ført til en større forståelse hos samfunnet, folk tør å snakke om det. Serien har ført til at det ikke er så stort tabu lengre.

Yngva forteller om en dyp aksept og forståelse av medelever og lærere, der hun er nå. Hun går skole, og valgte skolen hun går på nettopp utfra dette. Utenfor skolen er det en helt annen sak. Hun er også midt i prosessen fra mann til kvinne, og har derfor mye testosteron i kroppen, som medfører at hun må barbere seg ofte. De dagene hun ikke gjør dette, og går på byen, får hun mange blikk. Hun opplever det som om hun vil grave et hull å synke ned i. Videre forteller hun om en situasjon, der hun skulle søke jobb i en butikk. Hun var eneste søker, likevel fikk hun avslag:

Jeg spurte sjefen hva som gikk galt? Svart hun fikk var; «Jeg vil ikke ha en som deg i min butikk.»

Det vi ser her er resultatet av et svært kjønnssegregert samfunn. For mange, finnes det ikke noe annet enn kvinne eller mann, og denne personen ytret absolutt ingen aksept for hennes kjønnsidentitet. Hun forteller også at hun ble kastet ut av en kirke ved en anledning, på grunn av hennes ytre. Hun ble bedd om å gå, uten begrunnelse, rett og slett kastet ut. Dette er hendelser som er svært personlig krenkende, og går direkte på hennes identitet. Hennes, og de andres forståelser krasjer, og det ender dårlig for henne. Heldigvis har Yngva klart å bygge seg et sterkt fundament hjemmefra, med full forståelse og aksept, så hun sier hun takler dette greit. Likevel forteller hun om lidelser som angst og depresjon, men dette går mere på at hun ikke har visst hva som «feilet» henne. Hun oppsøker personer som vil henne godt, og unngår de som ikke godtar henne. Samtidig er blikket fra de som ikke godtar, noe som føles ubehagelig.

Yngva forteller at hun har adoptert bort et barn, hun er åpen om at dette gjorde hun for å unngå at barnet skulle få det vanskelig. Dette kan anses som en strategi for å nettopp unngå

andres blikk. Hun vil instinktivt beskytte sitt barn, ved å gi det en «normal» oppvekst med en mamma og en pappa.

Forskjeller og likheter

Alle tre forteller at de synes det er vanskelig å få innpass. De må forhandle med andre, vedrørende kjønnsidentitet. Melvin og Elster føler på tap av relasjoner.

Alle tre sier at tiden etter bruddet har vært en stor lettelse. På tross av tap av relasjoner, er lettelsen ved å komme ut, mere verdt. Yngva har på sin side opplevd mye trakassering og mobbing, dette har også Melvin opplevd, men i mye mindre grad. Elster sier ikke noe om dette.

Diskusjon

I dette kapitlet skal vi diskutere våre funn, det vil si hva denne undersøkelsen har avdekt, sett i lys av anvendt teori.

- Problemstilling: Hvordan oppleves det å være transeperson?

Diskusjon av funn sett i lys av teori

For å utforske hvordan det oppleves å være transeperson har vi i denne undersøkelsen utforsket tre faser; barndom, puberteten og voksenliv. Bakgrunnen for å undersøke transepersoner, med fokus på tre livsfaser, var for å få innsikt og forståelse i hvilke erfaringer de har. De forskjellige livsfasene viser seg å ha forskjellige utfordringer, og vi vil her presentere våre funn i kronologisk rekkefølge – fra barndom til voksenliv.

Barndom: Annerledes

Tre ulike barndommer er sammenfallende på tre måter. Det første er at alle tre informanter kjenner tidlig at det er noe som ikke stemmer med kroppen, allerede i barnehage for Melvin, og på barneskolen for Yngva og Elster. Dette er noe som ligger i dem. Dette underbygger det Esben Esther Pirelli Benestads uttalte, om at dette er noe som bare har «vært der» siden begynnelsen. (Almås og Benestad 2001)

Den andre likheten er at informantene har kjent på en opplevelse av å være «annerledes» gjennom barndommen. Dette kan forklares med Butlers kjønnslinse: Judith Butler viser i sine teorier vedrørende biologisk kjønn og kjønnsidentitet, hvordan mennesker blir kategorisert. Hun sier at både biologisk kjønn og kjønnsidentitet, er noe som er sosialt konstruert. Med bakgrunn i et konstruktivistisk perspektiv viser Butler hvordan vi gjør kjønn, gjennom praksis. Med det menes hvordan vi ter oss, hva vi gjør og ikke gjør, og hvordan vi tilslutt forstås og fortolkes gjennom en kjønnslinse.

Våre informanter er tilskrevet et biologisk kjønn ved fødselen, som de ikke klarer å innfri forventninger til. De føler seg ikke som kjønn de er født som, og som samfunnet sier de skal være. De er i en kategori de ikke hører hjemme i, dermed feilsiterer de. De bryter den heteronormative forestillingen, og møter motbør i forskjellig grad. Resultatet av dette vil være en opplevelse av å være annerledes.

Det tredje sammenfallet i barndommen til informantene i denne undersøkelsen er at alle opplever skam, som de enten påfører seg selv, eller blir påført av samfunnet i form av å være utenfor kjønnslinen – dog også en kombinasjon. Skam er en konsekvens av opplevelsen av å være annerledes. Elster føler på skam ved å være ulik de andre, Melvin skammer seg over kroppen sin, og Yngva skammer seg over å være forvirret i henhold til sin egen kjønnsidentitet.

Samfunnet sanksjonerer på ulike måter, når individene ikke følger de kulturelle normer og regler for hvordan de ulike kjønn skal opptre. Informantene har tre ulike måter å tilpasse seg på;

Elster føler stor skam, og tør ikke gjøre noe med sine behov, hun innretter seg selv uten at noen har fortalt henne at hun skal gjøre det. Hun lever som gutt, og går ikledd gutteklær. Samfunnets regler og normer, og forventninger til kjønn er sterkt regulert i hennes barndom på 1970-tallet. Skammen er stor, og denne mestres ved å opptre tøffere, hun blir mere brutal og hevder seg.

Melvin prøver å være slik han er inni seg, han nekter å gå med kjoler, men moren ber Melvin om å innrette seg, og forteller han at han er født jente, og dermed skal du oppføre deg slik. I tillegg til at dette er en forventning fra mor, er det også en beskyttelsesmekanisme. Mor ønsker at Melvin innfrir forventninger for å unngå andres blikk. Melvin går imot dette, og møter sanksjoner av samfunnet.

Yngva, på sin side, har alltid kledd seg slik hun ønsket. Mor har latt henne være slik hun er, og latt henne bestemme selv. På tross av dette opplever Yngva utstøting og mobbing fra de andre. Hun passer ikke inn i kjønnslinen, den er for trang og utelukkende.

Puberteten: Valgets kval

De må på dette tidspunktet ta et valg. Det er svært viktig at valget støttes av nære relasjoner for at transepersonen selv skal mestre endringen.

Barndom går over i pubertet, og vi ser at dette tvinger frem et valg. Kroppslige plager blir fremtredende, kroppen utvikler seg raskt og hormoner former kroppen til kvinne eller mann. Frustrasjonen er stor. Informantene forteller her om at de blir tvunget til å ta et valg, da de kroppslige plagene blir større og større. De har to valg, stå frem med sin kjønnsidentitet for å

senere endre kroppen i riktig retning, eller å fortsette å gjemme seg. De to yngste, Melvin og Yngva valgte å stå frem, og Elster valgte å gjemme seg. I følge Elster er det stor forskjell på kunnskapsnivå, normer og regler i samfunnet fra 1970-tallet og til nå. Det opplevdes for Elster at hun ikke hadde noe valg, hun gjemte seg for å unngå de ubehagelige sanksjonene. Hun opplevde at samfunnet mente at skeive mennesker skulle fordømmes på denne tida. De yngste, Yngva og Melvin vokser opp på 1990-tallet, og det er mere kunnskap og toleranse i samfunnet, likevel viser undersøkelsen at disse to også har opplevd både mobbing, diskriminering og trakassering.

Et annet viktig aspekt vi ser, er hvor viktig det er at nære relasjoner er tolerante, støttende og aksepterende. Transepersoner er helt avhengige av å ha støtte rundt seg, for å mestre endringen. (Almås og Benestad 2001)

Vi ser at interaksjon med andre, med påfølgende aksept for selvet, er svært viktig i transepersoners prosess. Transepersoner trenger som alle andre, bekreftelse på deres kjønnsidentitet, jamfør Mead`s teorier om identitetskonstruksjon. Vi ser at prosessen informantene må utføre for å ha en identitet som skal gi de samstemthet mellom sitt indre og ytre, er en prosess som kan oppleves vanskelig, da det er stort sprik mellom deres egen forståelse og andres forståelse. Deres forhandling med andre vanskeliggjøres i mange stadier, nettopp fordi de bryter med en stor del pre-bestemte forståelser av hvordan man skal være. Andres evne til forståelse og toleranse får da en større signifikans for transepersonene, der de andre kan være hjelpere slik at ting faller mere på plass, eller fungere som hinder på veien fordi man ikke finner en slik felles forståelse som skaper en felles erfaringsverden. Alle erfarer verden på sin unike måte, de tar til seg andre, og tilpasser seg hverandre.

Å være voksen: Identitetsbygging

Andre blir hjelpere ved å akseptere det nye selvet, dette er svært nødvendig for å selv bekrefte seg selv.

Alle tre synes det er vanskelig å få innpass. Blikket fra andre synes for oss å være det avgjørende faktum, i hvordan det erfares å leve som transeperson i dag. Hva andre mener og gjør, er avgjørende for hvorvidt transepersoner mestrer å være seg selv. I samhandling med andre, mottar de sanksjonering eller aksept for deres identitet. De forhandler sin egen forståelse, mot andres, og det beste utfallet er når disse forståelsene møtes. Dessverre gjør de

ikke det hele tiden, Yngva er den som har opplevd dette i størst grad, sanksjonering i form av respektløshet, diskriminering og mobbing. I vår studie illustreres betydningen av kjønn og de forventningene som tilskrives avhengig av om en er kvinne eller mann. Et eksempel fra undersøkelsen er der Yngva blir kastet ut av kirken. Denne historien viser disse forventningene i praksis. Yngva innfrir ikke forventningene til denne personen, dermed blir hun bedt om å gå. Hun får ingen forklaring, hvilket vil si at personen dømmes henne ut fra det han ser. Dette er et eksempel på de sterke normative føringene som ligger i hva kjønn er og ikke er. Butlers teorier om kjønnslinsen får et ansikt.

Elster opplever at hennes mannlige relasjoner, fjerner seg fra henne. Melvin opplever også dette blant sine kvinnelige venner. Dette kan sees i en sammenheng med Butlers kjønnslinse. Dette har med kjønnskonstruksjon å gjøre, kvinner samhandler med kvinner på bestemte måter, og menn det samme. Dette har med de kulturelle normene i samfunnet angående heteronormativitet. Kjønnslinsen er usynlig tilstede, og setter begrensninger. Selv om Elster og Melvin opplever at de er de samme, så vil ikke venner oppleve de slik. Dette fordi at kjønnene forholder seg til hverandre på pre-bestemte måter, og når dette brytes, endres relasjonen. Vennene ser situasjonen med en kjønn forståelse, våre informanter gjør ikke det, dette fører til sprik i forståelsen av hverandre.

Yngva fortalte om at hun hadde satt bort et barn, dette vil si at Yngva også, fortolker seg selv i en kjønn kontekst. Hun setter seg selv på en måte litt utenfor normaliteten i samfunnet vårt. Hun ønsker selv at barnet skal vokse opp med en kvinne og en mann som far og mor, derav i en heteronormativ setting.

Vi oppfatter også at NRK serien «Født i feil kropp», har satt transepersoner på dagsorden i Norge. Serien omhandler ulike personers prosess for å bli det andre kjønn. Det er variasjon i alder og bosted, men felles er at de er nordmenn. Serien viser den lange, og for mange, frustrerende, reisen for å oppnå en tilfredshet rundt sin identitet. Den viser også hvor avgjørende det er at omgivelsene er forståelsesfulle, og støttende. Det er en vanskelig prosess, som krever høy toleranse og aksept blant de nære, og fjerne relasjonene.

Elster og Melvin forteller om en opplevelse av at denne serien bidro til mere kunnskap hos andre, det lettet mye på trykket, og gjorde at andre kunne henvise til dette programmet når de hørte ordet transeperson. Det blir en gjenkjenning, som skaper et felles referansepunkt for forståelse av hva transepersoner er. Dette letter prosessen ved å få aksept.

Serien har bidratt i en viss grad til å øke forståelsen hos andre, samtidig som en ny offentlig diskurs oppstår. Vi snakker annerledes om det, det blir ikke så tabu. Det blir enklere å snakke om, når vi kan vedgå oss å ha forstått hva det handler om. Konsekvensen av dette blir mere kunnskap, to av våre informanter snakker varmt om serien, og de omtaler det som et lite vendepunkt i folks forståelse av andre kjønnskonstruksjoner. Som Butler sier, feilsiteringer av kjønn bidrar til å bryte forventninger, slik at for eksempel andre alternative måter å gjøre kjønn på, kan synliggjøres.

Alt i alt, summerer dette seg ned til å dreie seg om å forhandle med andre, vedrørende sin kjønnsidentitet. Meads teorier om Selvet, blir i disse tilfeller gjeldende. Individuer konstruerer en forståelse av seg selv, gjennom speiling, det vil si omgivelsenes bekræftelser på det aktuelle selvet. Personligheten blir et resultat av dette samspillet, mellom oss selv og andre. Vi trenger andre for å bekrefte oss selv som den kjønnsidentiteten vi er, like mye som vi trenger oss selv til å bekrefte. Vi trenger å føle tilhørighet til det kjønn vi er, og trenger andre til å hjelpe oss å oppnå dette:

«Veien til tilhørighet går gjennom gjenkjennelse og bekræftelse. Når omgivelsene speiler, må det som speiles kunne gjenkjennes av den som blir speilet». (Almås og Benestad 2001, s.219)

I følge Mead, ligger bekræftelse på selvet i den gjensidige forståelsen av hverandre. Først når disse to forståelsene møtes, har vi en felles erfaringsverden, og vi føler på tilhørighet i den kjønnsidentiteten vi har.

For å oppsummere prosessen fra et kjønn til et annet, er dette krevende og lang prosess. De ulike fasene gir ulik informasjon, men sier noe om utfordringer de har i prosessen fra et kjønn, til et annet. Våre informanter gir et klart bilde av dette. Det starter med en opplevelse av å være annerledes i barndommen, både de selv, og omverden bekrefter dette. Når dette erkjennes kommer en følelse av skam. De skammer seg over kroppen, og det å ikke passe inn i det kjønnsegregerte samfunnet. De klarer ikke å innfri forventningene samfunnet har til hvordan kjønn skal gjøres. De feilsiterer, som Butler sier. Dette fører så frem til at de er nødt til å ta et valg, dette i puberteten da kroppen begynner å utvikles i retning mann, eller kvinne. De må velge mellom å la kjønnsidentiteten sin få utspill, eller kvele den. Valg tas, og nå begynner prosessen med å bygge en ny identitet. På dette tidspunktet er informantens relasjoner er svært viktige -og avgjørende i forhold til hvor enkelt det er for transepersonene å leve med endringen. Det er viktig at de andre aksepterer og bekrefter det nye selvet, ellers får de ikke selv til å bekrefte det heller. I interaksjon med andre, vil de få bekræftet eller avkrefte

forståelsen av det nye selvet. Vi ser at det har vært en del utfordringer med dette, ettersom de er i forkant av, eller midt i den fysiske endringen av kroppen. Med det fysiske menes hormonbehandling, kjønnskorrigerende kirurgi og synlige, ytre kjennetegn som hår og kroppsbygning. Samfunnet har pre-bestemte termer for hva som gjenkjennes som kvinnelig og maskulint, og dette kan derfor i slike sammenhenger oppfattes fra de andre, som uklart. Det gjør det vanskelig for samfunnet å plassere transepersonene i kjønnslinjen, og kan føre til at de gjenkjenner transepersonen som noe annet enn det de er. Dette er et resultat av den kjønnete forståelsen samfunnet innehar. Informantene er på vei til et annet kjønnsuttrykk, og er dermed mere *synlige* i samfunnet, på grunn av manglende eller ufullstendige kjennetegn/symboler som samfunnet forbinder med kvinne, eller mann. Dermed blir de som gjennomfører hele den fysiske prosessen med å endre kroppen, så det indre og det ytre blir i samsvar, mindre synlige når dette er gjennomført. Dette fordi det svarer til de sosiale forventningene. Etter denne prosessen er de blitt mere usynlige, det vil si de blir lettere gjenkjent som kvinne, eller mann. Dessverre er det ikke alle som oppnår dette. Det som er et frustrerende aspekt vedrørende den fysiske kroppen som ønskes endret, er at dette er ikke noe de rår over selv. Offentlige institusjoner avgjør hvorvidt transepersonen er godkjent kandidat til å gjennomføre endring. Tidsaspektet er også en frustrasjon, de har ventet i årevis på å få endret kroppen, og opplever frustrasjon over at prosessen tar lang tid. Det er her vi ser hvordan det subjektive hverdagslivet til enkeltpersoner, styres av en større makt.

Samtidig ser vi at tematikken blir mere og mere omtalt i media, det viser oss at samfunnet åpner mere for alternative identiteter og kjønns mangfold. Ved å begynne å snakke om et tidligere tabubelagt tema, økes toleransen og åpenheten. Samfunnet øker da forståelsen, som gir marginaliserte grupper som transepersoner, mere aksept. Transepersonene i vår undersøkelse sier alle tre at de føler de blir godt mottatt, dog ikke forstått, i samfunnet.

Diskusjon av funn sett i lys av tidligere forskning

Tidligere forskning viser at våre funn er i samsvar med funn i studien «Alskens Folk» fra januar 2013, de bekrefter å ha funnet at generasjonsforskjeller er et aspekt vedrørende transepersoner. Studien befester at mennesker som vokste opp på 1960-70-tallet, hadde lite kunnskap om temaet, og følte seg svært ensomme og annerledes fra de andre. De visste ikke hva som feilet dem, og skamfølelsen ble dermed stor. (van der Ros 2013)

Vedrørende vår studie og generasjonsforskjeller, ser vi at vår eldste informant, er den som har kjent mest på skam-følelsen. Hun sier hun følte seg som en pervers, og en avviker. Temaet transepersoner var ikke opplyst for informanten på 1970-tallet, alternative identiteter som transepersoner, homofile og lesbiske ble ansett som avvik, og skulle ifølge informanten fordømmes. Informanten forteller om en følelse av å være alene, og gjemmer seg når hun ikler seg dameklær som ung gutt på 1970-tallet. Denne skamfølelsen bekreftes ved at Elster ikke klarer å stå frem som transeperson på denne tida, det går hele førti år før hun tør å stå frem.

Videre ser vi også at det er samsvar i forhold til generasjonsforskjeller i forbindelse med at den eldste ønsker bare å bli akseptert, hun krever ikke mere fra samfunnet enn så. De yngste, Yngva og Melvin har litt større forventninger, de søker samtidig mere forståelse, i tillegg til aksept.

Funnene i rapporten «Alskens folk» i 2013, er sammenfallende med våre der det er felles temaer. Vi skriver i et rent sosiologisk perspektiv hvor vi forklarer vår empiri i lys av teorien, mens rapporten bruker et statsvitenskapelig perspektiv for å avdekke forhold mellom staten og en gruppe av dens borgere i et aktør/struktur-forhold, hvor man ser nærmere på samhandlingen mellom aktørene og offentlige institusjoner.

Kritikk av metoden institusjonell etnografi

Hvis vi skal være kritiske til metoden vi tar i bruk, kan vi si at det er en ulempe at vi må velge ut deler at informantenes historier som vi mener er viktige, dette er kanskje ikke så heldig da Smiths metode går ut på å se verden fra transepersoners ståsted i en helhet. Det er også en ulempe som omhandler validitet, vi som forskere kan aldri være helt sikre på at informanten faktisk gjør som hun/han sier. Og hvis det faktisk har rot i virkelighet, hvordan kan vi være sikre på, og stole på informantens egen oppfatning av deres virkelighet? I denne oppgaven skal vi skildre hverdagserfaringer vi blir betrodd, det er deres oppfattelse som er viktig for oss. Det som er minuset med denne metoden er at vi kan ikke si noe om hvorvidt erfaringene er virkelige, eller er noe som informanten tror selv. Det som kunne vært en fordel, og som kunne gitt oss en enda større validitet og reliabilitet, er å hatt flere informanter. Ved å hatt flere, kunne vi sagt mere om hvorvidt dette er generaliserbart.

Validitet og relabilitet

Da resultatene var ferdig, sendte vi ut våre funn til informantene, og ba om en validering. Dette kalles en respondentvalidering. (Jacobsen 2015) Det vil si at vi ønsket en tilbakemelding på om de synes resultatet av undersøkelsen er i samsvar med det de opplever. Tilbakemeldingen vi fikk var at informantene kjente seg igjen i resultatet, dermed kan vi si at resultatene våre er validert, og med bakgrunn i dette kan vi si at våre funn er valide.

Vedrørende relabilitet, det vil si om undersøkelsen er pålitelig, kan vi si at vi klarte å holde oss nøytrale under selve intervjuet, og situasjonen ble naturlig. Dermed har undersøkereffekten ikke farget informanten. Konteksteffekten er også noe som kan påvirke informanten, men ettersom vi intervjuet informantene i lukkede og skjermede omgivelser, mener vi at dette heller ikke har påvirket informantene. Datamaterialet er nøyaktig behandlet, og på bakgrunn av dette vil vi si at er relabiliteten god. (Jacobsen 2015)

Gyldighet

Ettersom vi undersøkte få enheter, kan vi ikke si at undersøkelsen har ekstern gyldighet, våre funn kan ikke generaliseres til en større populasjon, de har kun intern gyldighet. Det vil si at vi kan ikke statistisk generalisere. Det som kan gjøres er å foreta en analytisk generalisering, det vil si at vi bruker tidligere utviklet teori som et sammenligningsgrunnlag for våre empiriske funn i studien. Om våre funn er i overensstemmelse med tidligere utviklet teori, er dette et godt tegn på at våre funn, dermed er generaliserbare.

Konklusjon

En personlig refleksjon vi har gjort oss, er at en kjønnnet forståelse, er en barriere for transepersoner. Det at samfunnet ses i en kjønnnet kontekst virker for oss, som en hindring i deres identitetsbygging. Det som kunne vært interessant å forsket mere videre på er mestringsstrategiene deres, vedrørende denne hindringen. Et annet interessant tema vil være å gå enda dypere i annerledesheten de opplever.

Et annet tema som kunne vært interessant å forsket på, er transepersoner og arbeidsliv. Ettersom vi har sett trakassering i forhold til arbeidsliv i vår undersøkelse, hadde det vært av interesse å studere nærmere hvordan arbeidslivets holdninger til transepersoner kan vær med på å lette, og ikke være til hinder for, deres prosess.

Litteraturliste

Aakvag, G. (2008) Moderne sosiologisk teori. Oslo. Abstrakt forlag. Kapittel 8.

Almås, E., & Benestad, E. (2001). Kjønn i bevegelse. Oslo. Universitetsforlaget.

Butler, J. (1990) Gender Trouble: Feminism and the subversion of identity. London Routledge.

Bibelen, Første Mosebok, første kapittel, 27.vers.

Jacobsen, D. (2015) Hvordan gjennomføre undersøkelser? 3.utgave. Oslo. Cappelen Damm.

Lorentzen, J., & Muhleisen, W. (2006). Kjønnforskning: en grunnbok. Oslo. Universitetsforlaget.

Vaage, S. (1998) Å ta andres perspektiv. Grunnlag for sosialisering og identitet: Georg Herbert Mead i utvalg. Oslo. Abstrakt forlag. Kapittel 1, 2 og 4.

Anniken Sørli: Retten til kjønnsidentitet som menneskerettighet. Masteroppgave, Avdeling for kvinnerett, Institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo, 2013. Kvinnerettslig skriftserie, nr 90. Hentet fra:

<http://www.jus.uio.no/ior/forskning/omrader/kvinnerett/publikasjoner/skriftserien/dokumenter/nr-90-anniken-sorlie.pdf>

Johnsen, M. (Årstall ukjent) Forståelige kjønn. Notat. Hentet fra:

<https://scriptstavanger.wordpress.com/artikler/forstaelig-kjonn/>

Macat. (2015) An Introduction to Judith Butler`s Gender Troubles – A Macat Literature Analysis. Macat. Hentet fra: <https://www.youtube.com/watch?v=Z7M6kD5Qt5M>

Miller, B. (2014) Introduction to Sociology: George Herbert Mead: The I and the Me. Hentet fra: <https://youtu.be/7A2GIct0UnQ>

NTB. (14.04.2016) Stortinget sa nei til en tredje kjønnskategori. Nettavisen. Hentet fra:

<http://www.nettavisen.no/nyheter/stortinget-sa-nei-til-et-tredje-kjnn/3423213696.html>

Van der Ros, J, (2013). Alskens folk: Levekår, livssituasjon og livskvalitet for personer med kjønnsidentitetstematikk. Rapport. Ligestillingscenteret. Hentet fra:

<http://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00001926>

Wikipedia. (12.12.2015) Født i feil kropp, NRK dokumentar. Hentet fra:

https://no.wikipedia.org/wiki/F%C3%B8dt_i_feil_kropp

Vedlegg: Intervjuguide

Problemstilling; Hvordan oppleves det å være transeperson?

Forskningsspørsmål:

1. Hvilke erfaringer har de med egen barndom?
2. Hvordan opplevde de ungdomstid og puberteten?
3. Hvordan opplevdes det å bygge ny identitet i voksen alder?

1. NÅVÆRENDE SITUASJON

-Kan du fortelle litt om deg selv?

-Hvilket kjønnsuttrykk, og biologisk kjønn

-Daglig virke?

-Bosted, liten stor plass, bygd eller by.

-Oppvokst liten stor plass?

-Åpen om legning?

-Ja eller Nei, hva er grunnen til det?

-Når merket at det var forskjell på hvordan du følte deg, og hvordan kroppen så ut?

-Når du merket at identitet og kropp ikke sto i samsvar, fortalte du det til noen?

-Hvis ja, ble du møtt med forståelse? Nei? Utdyp.

-Hvis nei, hvorfor fortalte du det ikke til noen?

2.KJØNNSKONSTRUKSJON

-Hvilke opplevelser i fht kjønnskonstruksjon? Fortell.

-Dårlige? Gode?

-Hvordan blir du møtt av andre ifht ditt kjønnskonstruksjon? Utdyp.

(-Hvordan oppleves endringen/overgangen?)

-Hva hadde gjort det lettere?

3.PROSESS

Fortell om hvordan du opplevde den første tiden.

-På hvilken måte har du opplevd støtte?

-Familie, venner? På hvilken måte?

-Hvilke støtteapparater har du benyttet deg av? Fortell litt om disse.

-Var disse nyttige?

-Fikk du hjelpen/støtten du trengte, eller opplevdes det vanskelig?

4.OFFENTLIGE STØTTEAPPARATER

-Er du i kontakt med noen offentlige instanser? Fortell.

-Er disse nyttige for deg?

-Fortell hvordan du opplever møtet med helsevesen.

-Har du opplevd å noen gang blitt behandlet annerledes på grunn av din legning i helsevesen?

-Hvis ja, fortell om det.

-Hvis du har gjennomgått kjønnskifte, hvordan er oppfølgingen? Hvilke? Positivt/negativt.

-Har du andre i ditt nettverk som har gjennomgått det samme?

-Samtalegrupper, foreninger, nettverk. Hvilke?

5.SAMFUNNET I DAG

-Beskriv hvordan du blir møtt av samfunnet som transeperson, på godt og vondt.

-Har du opplevd positive hendelser vedrørende din legning?

-Føler du at du blir møtt med respekt av andre?

-Har du opplevd negative hendelser i forbindelse med din legning? (transfobisk motivert vold?)

-Hvis ja, hva tror du var grunnen til det?

-Har du opplevd tilfeller med diskriminering? Fortell

-Hva legger du i begrepet diskriminering? Hvordan påvirker dette deg? By/bygd. Eksempler.

-Føler du at samfunnet, mannen i gata, har nok kunnskap om transpersoner, kjønnsidentitet osv, til å godta dette, eller tror du det er mye uvitenhet?

-Hva syns du bør gjøres annerledes i den sammenheng?

-Synes du media er med på å påvirke hvordan du blir møtt?

-Er du opptatt av hva andre tenker om deg? På hvilken måte?

-Har ditt kjønnsuttrykk påvirket utdanning og jobbvalg, eller gitt utfordringer i jobbsammenheng?

-Hvis vanskelig, hva ser du for deg?

-Tror du bosted har mye å si for hvordan ditt liv vil bli?

-Liten plass/stor by. Utdyp hvorfor det ene er bedre enn det andre.

-Hvordan oppleves det å bo på en liten/stor plass?

-Hva vil være et drømmesamfunn for deg?

